

DISSERTATIO INAUGURALIS MEDICA
DE
**COGNATIONE FEBRIUM
NERVOSARUM**

CUM
SIC DICTIS MALIGNIS
QUAM
CONSENSU GRATIOSI MEDICORUM ORDINIS
PRO
SUMMIS IN ARTE MEDICA HONORIBUS
IN
ANTIQUISSIMA PALATINORUM ACADEMIA
RITE CAPESSENDIS

PRAESIDE
DANIEL. WILHELM. NEBEL;

PHILOSOPHIAE ET MEDICINAE DOCTORE, MEDICINAE, CHEMIAE ET
PHARMACIAE PROFESSORE PUBLICO ORDINARIO, ACADEMIAE ELECTO-
RALIS SCIENTIARUM THEODORO - PALATINAE
SOCIO.

PUBLICE DEFENDET

AUCTOR
GEORGIUS JACOBUS GEGEL
STUTTGARDIANUS.

FRANKENTHALII,
TYPIS LUDOVICI BERNARDI FRIDERICI GEGEL,
TYPOGRAPH. PALAT. PRIVILEG.
MDCCLXXXV.

DISSEMINATIO INFERNAE MEDICAE

COGNITIONE FEBRILIS

INFERNO

CUM

SIC PICTIS MALIGNIS

GRATIA

CONSENSU GRATIOSI MEDICORUM ORDINIS

P.O.

CONFERRE ET AD EAM REFORMARE

IN

ANTIQUE ACADEMIAE

DE CATSBERG

GRATIA

THOMAS WILHELMUS

DOCTOR ET MEDICUS

ET ACADEMIAE

DE CATSBERG

ET

PUBLICO

AD

GEORGIVS MAGNVS

STUTTE

IN AMMENTHALL

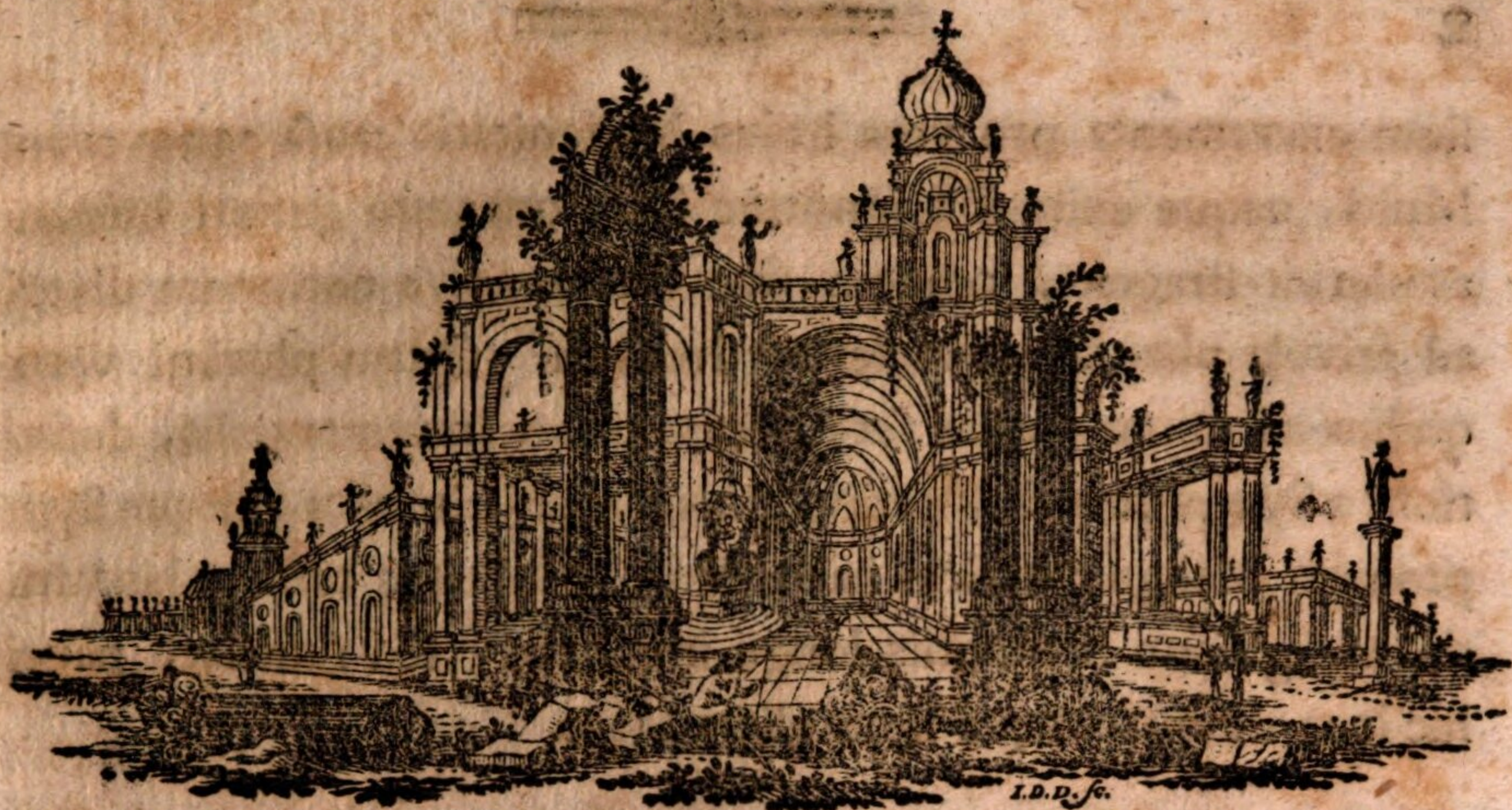
ICI

ET

ICI

ET

ICI

DE
VARIIS VARIORUM DE MALI-
GNITATE SENTENTIIS.

§. I.

Nulla fane inter Medicos cujuslibet fere ævi quæstio sæ-
pius agitata est, quam illa de Morborum Malignitate,
neque ulla vix excogitari unquam poterit, quæ vel non centies
jam sit mota. Multi enim sunt, qui omnem rem ex inflammatione
explicare conati sunt, alii vermes, & alii adhuc horum anima-
A lium

lium excrementa pro vera hujus Malignitatis causa agnoverunt. Multi, neque enim illis ignotum fuit, quantam generi humano attulerint stragem, omnem sive verbum sive notionem dixeris ad frivola phantasiæ retulerunt ludibria. Quam plurimi vero, quibus ad unum omnes fere Recentiorum annumeramus, definitioni a Symptomatibus petitæ innixi, omnia insolita quæque Symptomata Malignæ indicio habuerunt. Nolumus tamen his variis de Malignitate Sententiis longe immorari, sed sufficiat, paucis hic loco de quacunque nonnulla addere.

§. II.

Vulgo notum est, Veterum & præsertim Medii ævi Medentium plerosque omnem fere morbum, quamvis ex calidissimis in rerum natura fuerit affectibus imo ipsum maxime inflammatorium calidissimo regimine & methodo huic pari sanare stuiduisse. Ubicunque enim intensioris inflammationis gradum conspicerint, ad usum statim Cardiacorum se contulerunt, ut per cutis poros eliminant quaecunque somniantes venenum. At quis est qui nesciat, omnia cardiaca remedia calidioris esse naturæ. Quibus exinde factum est, ut morbos qui refrigeranti regimini atque methodo facillime cessissent, magis adhuc exasperarint, & natura bene valens viribus præceps tanto tumultu ac confusione rueret. Hinc aliter fieri non potuit quin igni superaddito igni validissimo torrentis instar motu & humidarum particularum attritu separarentur ab invicem humores & in sui putrescentiam abirent. In hunc & errorem forte inciderunt ex conspectu variorum cutis exanthematum, Petechiarum scilicet, macularum purpurearum & pustularum varii generis. Quibus

bus præcipue rationibus ducti vel solum, vel ex eo quod observaverint febris symptomata subinde fuisse mitiora, quam quæ ejus naturæ competere viderentur, ægrum tamen magis viribus occisum fuisse, quam pro ratione temporis, a quo cœpit ægro-
tare, malignum statim pronunciaverint, hocque asylo se se festinanter nimis contulerunt, ut ignorantiam obtegerent.

§. III.

Hæc communis vetularum opinio fuit, & nostris diebus hinc inde longe prævalet. At patet ipsa pyrii pulveris inventionem longe lethaliorem fuisse generi humano, præclare monente magno Sydenhamo. Morbus enim, quem malignum vocabant, primarius ex inflammatoriorum tribu antiphlogisticis potius remediis, & sanguinis evacuationibus perque alvum debellare debuissent. Neque symptomata etsi sint pessima sub morbi historiam cadunt, sed perversæ methodo debentur, qua morbum præpostere aggressi sunt. Forte & hunc errorem quodammodo reparare potuissent, si tunc, quum primum symptomata remissiora, viriumque dejectio in conspectum prodiissent, a calidis istis remediis abstinuissent, eorumque loco antiseptica, temperantia quoque omnis generis propinaverint. Præbent enim cœptæ jam humorum in putridum statum degenerationis omni exceptione majus indicium. Verum enim vero, quum Cardiacorum usu pergerint cardiam corroborando, cardiam strangulabant. Unde cum nostro Sydenhamo, magnus Boerhavius toties in suis operibus perversum Cardiacorum usum damnat. Eleganter hunc in finem habet, dum initio morborum acutissimorum oppressis viribus ægri jacent, malignitatem morbi ac-

fant imperiti & Cardiacis erigendas volunt vires, non absque ingenti sæpe decumbentium damno: a) rarum esse in acutis cardiacorum intellectum. Inquirendum itaque est, primum a qua causa pendeat illa debilitas, viriumque dejectio; vel enim nimia sanguinis copia, vel illius rarefactione vel & ejus immeabilitate nascitur, quo in casu vera esse cardiaca sanguinis evacuationes, cujus rei experimentum recenset b) Sydenhamus de juvene quodam, qui ob sanguinis oppressionem, cujus mole, exitu negato, quasi strangularetur. Animam interim ferme agebat & calor ad tactum temperatus erat, ita, ut febre laborare negarent adstantes. Adperta vero vena, emicuit febris, neque tunc vehementiorem vidisse asseruit. Addamus Hippocraticum illud: c) Neque enim horum adeo peritos video Medicos, qui, ut oportet, dignoscant in morbis debilitates, & quæ ob vasorum inanitionem, & quæ ob aliud quoddam irritamentum, & quæ ob dolorem, & ab acumine morbi oriuntur, quosque affectus, ac diversas eorum species natura nostra & habitus singulis pariat: quamvis hæc cognita aut ignorata salutem aut mortem adferant &c.

§. IV.

Sunt & alii adhuc, qui malignitatis vocabulum inflammatoriiis omnique alio graviore morbo adplicabant. Inter quos Baglivium, d) Valcaringhium e) & Cl. Morgagni f) numerasse sufficiat.

Sunt

a) Van Swieten in Herm. Boerhav. aphoris. Coment. Tom. II. p. 285. §. 672.

b) Oper. med. Tom. I. p. 371.

c) De diæta acutor.

d) Bagli. Oper. L. I. IX. p. m. 51.

e) Valcaringhi. med. rat. Sect. III. c. 2.

f) Morgagni de sedibus & causis morb. per anatomen indagatis Epistol. XLIX.

Sunt vero verba Baglivii : quæ nobis videntur malignæ febres, a viscerum phlegmone aut chrysipelate fiunt; licet causæ huic dein adjungat apparatus pravorum crudorumque humorum in primis viis vel in massa sanguinis. Quo ad humorum depravationem non consentiunt cum Baglivio posteriores. Quo autem jure id fecerint suo loco demonstrabimus, ubi de differentiis nostram malignam inter & alias sermo erit. Id unicum hic subjungamus, quod quam plurimos perdere debebant ægros, tamen vel in magnum vitæ discrimen, adducere, quum longe rarissime contingat in his malignis febribus sanguinis missionum necessitas, illos vero secundum illas, quas de inflammatione fovebant notiones, optimum remedium sanguinis largas evacuationes credidisse nulli dubitamus. Neque enim cum Huxhamo sentimus, qui in omni maligna febre licet valde spiritus depressi sint & miranda subitaneaue debilitas adsit, nullo interim ad colluviem putrido-biliofo-mucosam in primis viis habito respectu, aliquam tamen sanguinis detractionem requiri necessario ferme asserit. Adparet enim manifeste corpus a bilis copia excalesfactum, misso sanguine calidius reddi; imo vero vel sponte vel arte profusus sit sanguis plerumque apprehendes bilem acriorem magis reddi, febremque longe incallescere. Quare & præclare monuit Martianus: a) Venæ sectio refrigerat, quando calor a sanguine provenit, nequaquam vero, quando a cacochymia. Non negamus interim, unquam dari casus, qui venæ sectionem in malignis minime requirant. Ad-

A 3

sunt

a) In hippocrat. opp. a se editis p. 107.

sunt enim vel initio locales viscerum inflammationes, vel per decursum se demum his addunt. Egregie quoque hunc in finem de peripnevmoniis biliosis verba faciens habet Tissotus, quæ multum lucis huic materiæ offundunt: Omnes illi, quibus detractus sanguis, perierunt, plures curavi, semper omissa Venæsectione, omnes sanavi: alii, quorum aliquos sub fine morbi vidi, post Venæsectionem difficilius respirabant, & deliri fiebant: mimini, quod illos invenerim citissima & brevissima vexatos respiratione, vivido delirio, pulsu parvo, celerrimo, frequentissimo &c. quæ omnia certo ex supra modo allata Martiani sententia optime explicari possunt a).

§. V.

Quod illam Cl. Andry attinet opinionem quæ ita habet: Je n'examinerai point ici, si ce sont les fievres malignes, qui donnent occasion à la generation des vers, ou si ce sont les vers, qui causent les fievres malignes. Je dirai seulement que dans les dernieres qui concurrent, je ne trouvois pas de meilleur moyen pour guerir les malades, que je traitois, que des les gouverner par rapport des vers; je leur en faisoit rendre grand nombre, après quoi ils guerriroient par l'usage de quelques cordiaux b), multa memoriæ digna habet, & ex ipso naturæ promptuario deprompta. Vermiculos, acerbos illos corporis nostri hospites & hæredes, qui tyrannidem in nos nostra-
que

a) De febre lausanens, p. 103.

b) Traité de la generation des vers, p. 95.

que exercent, & impatientes rodendo semper admonentes nos illis a summo creatore tanquam bonum hæreditarium reservatos esse, vermiculos omnium morborum & febrium faciem quam maxime turbare, & vel omnes ad minima usque æmulare, illasque atrocissimas reddere posse quotidiana jam sat satis edocuit experientia. Non raro enim se morbis jungunt, neque forte erit unquam, qui illis non fuerit vexatus, imo longe sæpius quam vulgo forte creditur, malignam veram sua propria vi producere valent. Hinc & factum est, ut omnes fere Medici in omni morbo experientiæ vi ægris bene prospiciant, semper habito ad vermes respectu. Qui plura eaque memoratu dignissima legere volunt, adeant præclarum van den Boschii librum de Constitutione epidemica verminosa.

§. VI.

Sufficiant, quæ de singulari prorsus Moreali opinione extant hic absque omni dilucidatione attulisse, quum jam nervose a D. Bianchi refutata sit a). Diarroëham enim in ipsis vermibus productam, quo tempore ipsi vermes ægrotant, malignitatis causam in morbis efficere statuit.

§. VII.

Supereft nunc, ut de vulgatissima fere omnium recentiorum opinione quædam dicamus. Notum est insolita & vehementia symptomata malignæ febris indicio haberi, eaque inter tot præclaros imprimis cl. Archiatri Haenii fuit sententia, pro-

a) Comment. de reb. gest. &c. Vol. I. p. 239.

provocatque, ut alia autoritate firmaret, ad Hippocratis librum de morbis mulierum atque prognosticorum, qui, ubi de generali morborum partitione agit, in benignos scilicet & mali moris, benignos appellabat, qui nulla insolita habent symptomata, neque ab aliis in benignis consuetis neque sua natura, neque vehementia discriminati sunt; malignos vero, ubi symptomata prorsus diversa & consuetis vehementiora longe sunt. Cum Haenio quoque sentiunt Galenus a) & magnus Boerhaavius b) & alii plures in easdem partes descenderunt. At facile cuilibet patet, qui perpenderit quanta morborum disparitas oriatur tum pro individuorum & temporum vicissitudinum diversitate, ita, (quaelibet enim constitutio morbos parit) ut morbi ejusdem plane generis, ab illis alio tempore grassantibus multum abludant, ne de naturæ lusibus verbum addamus, quare non sine ratione præclare monuit Sydenhamus: pro comperto habeo, ex multiplici accuratissimarum observationum fide, prædictas morborum species, præsertim febres continuas ita toto, quod ajunt, cælo differre, ut qua methode eurrente anno ægrotos liberaveris, eadem ipsa anno jam vertente forsitan e medio tolles, — se ne hilum quidem promoveri, quum nihil habeat, quo se teneat. Multis adhuc aliis premitur difficultatibus statim dicendis.

§. VIII.

Si dicendum, quod res est, nullum unquam datur symptoma, quo præsentem morbum saluari possit malignus, neque
enim

a) Libr. de Crisib. Cap. XII.

b) Institut. §. 919.

enim tam gravissimum ferocissimumque est ullum, quod suapte natura solumque malignum designet. In quem finem optime monuit jam Hollerius de Crisibus, dum malignos contradistinguit inflammatoriis dicens: ipsæ acutæ cum varie rursus distinguuntur, tum omnes etsi pro gradu acuminis sui, gravissimis interdum symptomatibus ardore, incendioque corporis summo, siti violenta, inquietudinibus, vigiliis, deliriis, convulsionibus aliisque urgeant, ea de causa malignis ponuntur adversæ, quod (rectissime subjungens rationem) quæcunque illis graviter accidunt, a tempore, natura morbi non sint aliena. Neque enim vitæ periculum, morbique magnitudo ac vehementia, quæ in causo utroque tum continente tum periodico seu remittente tertiana, summa est, malignitatem denunciant, de quibus alibi plura habentur.

§. IX.

Quæ extant in Hippocraticis scriptis hinc inde notiones variae, quibus malignum designasse volunt plerique, de quocunque morbo acuto valent. Vocabulum enim τὸ κακὸν εἶδος, quod significat dubium fore eventum & ægrum magno versari in periculo & exiguum spem vel vitæ vel sanitatis esse, de omni morbo acuto graviore valet, uti & inflammatoriis, quos tamen sedulo ab invicem distinguunt Medici. Neque enim vitæ periculum & valetudinis recuperandæ dubia vel exigua spes malignum constituunt morbum, alias enim omnes & singulos eodem jure hoc titulo insignires. Quod eventum attinet, æque dubius est in inflammatorio & in quocunque alio acuto ac in malignis. Occurrunt adhuc alia passim vocabula uti κακὸν, κακίστον,

B

πονηρόν,

προνηγόν, ὀλεθρίον vel & θανασιμον; quæ vero omnia non de maligno morbo intelligenda sunt, sed de symptomate malo. Neque frigus, perfrictio cum dolore, tensione, rigiditate corporis cum tenui parco superiorum partium sudore, neque vocis aphonia, cervicis lumborum artuumve dolores malignæ notionem sibi vindicant. Neque ad malignitatem referas sopores, singultus, corporis jactationes varias aliaque pessimæ notæ symptomata, quum illa non qua talia nostrum morbum efficere valeant, prouti jam diximus, aliis enim quoque morbis competunt, quos tamen nemo medentium malignos vocaverit.

§. X.

In dignoscendis itaque morbis non ab unico symptomate fieri debet denominatio, præsertim maligno; neque enim morbi declarat veram conditionem, neque in eruendis causis hac via aliquid proficitur. Hinc optimum esse putamus, ut omnia symptomata suo intimo inter se nexu concatenata neque disrupta serie unico ex illa desumto observentur sedulo atque inter se rite comparentur, quo certo aliquid veri elici poterit. Neque hoc sufficit, modus quoque existentiae symptomatum studiosiori observatione explorandus est. Quod autem per modum existentiae intelligamus, symptomatum est ille necessarius eorum apparitionis ordo, neque enim credas, fortuito aliquid in morbis contingere; semper enim causa alia iterum causa contenta est, & ab alia determinatur, cur Symptomata & appareant & cur illo præcipue neque alio tempore incidant. Quis vero morbum malignum appellabit? ubi omnia symptomata haud disrupta serie apparent; scilicet unum quodque causam manifestam prioris

in

in se continet, & certum typum servat? Ubi & omnia quæ vel accidunt, prævideri possunt? Neque enim facile quid contra Medici opinionem contingit, in inflammatoriis quod non vel præviderit, vel prævideri non posset, quod longe sæpissime ne dicamus semper, in malignis contingit; inest enim inflammatoriis morbis semper aliquid constantis, in maligno vero omnia quam maxime variant, ut quæ Sydenhamus, de malo hysterico ingeniosissime pronunciavit, & de maligno vera esse fateamur: certe dies deficeret ait si omnia, quæ malignos gravant symptomata enumerare velim, tam diversa atque ab invicem contraria specie variantium quam nec Proteus ludit unquam, neque coloratus spectatur Chameleon.

§. XI.

Proclive hinc est conspectu, quod nulla recensitarum sententia valeat, ad rite definiendum, dignoscendumque morbum nostrum ab aliis, etsi vel versatissimus poterit, tamen non omnium captui accommodata est. Danda est itaque alia, quæ, quamquam symptomatica modo sit, malignum in morbis nervose demonstret. At satis de his, transeamus nunc ad descriptiones notionesve Nervosarum, quæ & quales sint declaraturi.

§. XII.

Quæ de Nervosis foventur ideæ tam variæ sunt & tam indeterminatæ, ut minime negandum sit, naturam earundem (si quæ unquam strictissimo dantur sensu) non omni modo explicatam esse. Anglorum scriptores, quorum observatione tunc demum nobis innotuerunt, quas & inter huic climati proprios

recensent morbos, sibi invicem quam maxime contradicunt ita, ut forte quis credere posset, mera esse cerebri nonnullorum commenta. Sunt enim ut dicamus quales sint, qui principium illud vitæ, seu si mavis Irritabilitatis & Sensibilitatis in his febribus lædi affirmant, absque omni in ipsis nervis notabili vitio, ut præter sic dictam hysteriçam ac hypochondriacam Sensibilitatem ac Irritabilitatem aliamve nimiam systematis nervosi mobilitatem vix aliquam causam aliam allegare possis. Alii Nervorum inertiam, alii fluidi nervei quandam corruptionem in causa esse statuunt. Placuit & multis lymphæ & vel feri in Nervorum vaginis hinc inde stagnantibus vitium dare, ita, ut minime opus videatur vel metastasin quandam vel spirituum animalium corruptionem accusare, quum vaginæ sint ipsæ morbi sedes, ut ab eadem causa & morbus ipse & ejus effectus commode explicari possent. Alii ex cerebri, alii ex cerebelli inflammatione earundem originem derivant. Qui vero ad veritatem quam proxime accedunt, ex pituitæ in primis viis & reliquo corpore abundantis lentore & peculiari corruptione ac putredine derivant.

§. XIII.

Et hæc fane sunt præcipuæ de Nervosis sententiæ, quas nunc antequam longuis procedamus paucis inquirere operæ præ-
tium erit.

§. XIV.

Scripta veterum pervolventes hujus febris vestigia detecturi pauca reperimus, quæ dubie de Nervosa intelligenda esse, multi
sunt

funt qui proponunt. Et quidem mentio fit apud a) Celsum b) Cœlium, Aurelianum & Hippocratem. c) Prioribus passionis vel mali cardici sub nomine venit, magna cum debilitate conjuncti, quod tandem in acutam accendi perhibent. Patet vero absque omni dubio cardiæ morbum hoc nomine intellectum voluisse, quum minime ignorarent orificium illud superius, ubi œsophagus ventriculo comittitur nervosissima sua substantia irritatum vel dolens totum corpus turbare posse mirum in modum, præcipue cerebri functiones, quare & Galenus pronunciavit, ventriculum capiti & caput ventriculo suas affectiones transmittere, propter Nervorum ab encephalo ad os ventriculi descendentium magnitudinem, per quam etiam huic parti quam ulli reliquarum corporis partium acutiorem esse sensum, & malignum quidpiam designare ventriculi dolores præcipue oris morfus & cum præcordiorum contentione & capitis dolore suspiciosam affectionem, præclare monuit Hippocrates; in his enim pergit, attendendum, num derepente moriantur. Et quem nostrum fugit Helmontium animæ sensitivæ sedem hoc loco posuisse & Archæi, cui fere omnia tribuebat in morbis. Sed hæc nimis imperfecta sunt, quin ad Nervosam aliquid concludere liceat.

B 3

liceat.

a) Libr. 3. c. 19.

b) De morb. acut. libr. 2. c. 32.

c) Hodie generatim in arte usu obtinet, præcordiorum nomine intelligere omnia illa, quæ hærent in illo spatio, quod inter diaphragma & planum perpendiculare circa finem diaphragmatis in lumbis erectum & abdomen bifariam sic dividens, concipi potest, adeoque præcordia complectuntur Cardiam dictam, hypochondria, epigastrium. Van Swieten Comment. ad Magn. Boerhaav. Aphoris. Tom. II. p. 325.

liceat. Quod vero omnia eaque pessima mala ex ventriculi mala affectione oriantur, id nemo prudens unquam negavit, quum omni jure fons morborum saluari possit. Num vero ex ea febris possit exoriri nervosa, absque omni in humidarum particularum labe valde dubitamus. Quæ apud Hippocratem leguntur notiones, spirituum potius inordinato motui tribuisse, quam humorum labi verosimile videtur. Convenit itaque cum illa nonnullorum Recentiorum opinione suo loco illustranda.

§. XV.

Quod primariam & nostris temporibus notissimam attinet opinionem, multi sunt, qui affirmant, in sic dictis nervosis principium illud vitæ modo lædi ita, ut præter hanc nullam aliam allegare possis causam manifestam. Nuperis Irritabilitatis & Sensibilitatis nomine venit, quo irritato & dolente febris accenditur absque vel minima in reliquo corpore labe.

§. XVI.

Dicta modo opinio erroneis de œconomia animali nititur ideis, illique omnes Angliæ Scriptores quam maxime adversantur, semper enim vitium vel in humoribus vel in visceribus tanquam causam materiale accusantes. Reprobabant quondam Hoffmannianos, quod omnia ex solo mechanismo corporis explicarent, Stahlianosque, qui quotquot in corpore contingunt phænomena, ea omnia animæ operationibus adscripsere. Attamen medium ne hodierni tenent, & omne inter corpus & nervos dirumpunt vinculum; reperiri enim affirmant febres ex solis nervorum turbis ortas, quæ ad XX vel XXX dierum excurrunt
spa-

spatium, absque omni vero vel in visceribus vel fluidis vitio. Neminem itaque fugit, quanta prematur hæcce opinio difficultatibus, qui bene norit intimum œconomiae animalis fraternitatis vinculum, & intimam omnium in bonum reipublicae conspirationem, de qua ut res eo clarior reddatur, paucis quaedam subjungamus.

§. XVII.

Omnis itaque vitae fons communis & principium Nervis continetur. His vero ne torpeant, sed sua omni gaudeant semper integritate, reliqua omnia in corpore organa dicata atque destinata voluit summa creatoris sapientia. Hic ergo systematis vasorum sanguiferorum ac lymphaticorum omnis finis est. Neque alias ulla unquam pateret ratio, quare copiosissima ac præmagna admodum perreptant tenerrimam cerebri ad intima penetralia usque medullam vasa. Huic promptuario nervosæ vis aliam annexam voluit natura officinam, quæ, quid illis deficiat excipiant vasa, vel in alia transvehantur in alia receptacula, usque dum reparationis nova urget necessitas. Primam vero & præcipuam omnium officinam constituunt ventriculus & reliquus canalis alimentaris, quos dolorificus ille animalis sensus facta jactura sollicitant ad actum restaurationis. Primariam vero omni jure dicendam esse, cum omne vitium ex hac primum ad reliqua pergat; utpote & prima bene valente coctione valeat quoque & secunda. Et si quæ experientiæ vis est sanguis vitari nequit absque vitio primæ concoctionis.

§. XVIII.

§. XVIII.

Cuilibet œconomiam animalem tali modo contemplanti facile intellectu est, omnes & partes & motus in nervosæ vis conspirare conservationem & invicem nervos omnibus ac singulis prospicere iterum (nam minima corporis pars omnia habet, qualia quidem & maxima, alias enim destituerentur omni vel sensu vel motu, nec suum ad salutem communem possent conferre symbolum) & totius corporis dirigere ac determinare actiones, deque felicitate vel infelicitate ejus pro lubitu disponere. Ergo arctissime conjuncta sunt, unumque alterum fovet. Justa itaque horum principiorum proportionem omnis absolvitur humana felicitas, qua mutata sordida torpet anima luctu, sibi que dispar evadit ita, ut in mente ipsa frustra mentem quæras, ubi corpore dominatur morbus.

§. XIX.

Omnis hinc nervosæ vis a justa illa proportionem aberratio huic semper proportionata producit in fluidis reliquisque solidis vitia, & humores iterum vires motrices vitiant.

§. XX.

Quilibet vero morbus ex nervorum turbis initia capit, quum nervi sint, qui primum irritentur ac lædantur, uti demonstrant, horripilationes, horrores varii, nausea motus febriles præcurrens &c., at protinus humorum qualemcunque vel majorem vel minorem comitem habent corruptionem & degenerationem pro varia a natura nobis innata dispositione vel acquisita per varios in sex rerum naturalium errores.

§. XXI.

§. XXI.

Nonnunquam autem observantur vi nervosa nimis fracta ac infirma, nonnisi magnæ ad multorum dierum spatium præcurrentis debilitatis & summæ infirmitatis signa ita, ut nullam aliam causam præter nervorum turbas allegare posse facile crederes. At tamen clandestinis oritur humorum corruptio natalibus, novos nervis parans stimulos, quibus denique flamma hac data porta erumpit, & jam, ubi adhuc de principio constituas, magna cepit incrementa, & omnia jam sursum deorsumque aguntur absque lege. Id inprimis solemne est febribus malignis, quæ miti & nil sinistri minitanti initio incipiunt, tandem vero ex improvviso ad summum vitæ sæpe periculum increscunt.

§. XXII.

Minime dubitamus fore, qui subitaneam humorum depravationem per nervosæ vis in illos imperium, negent. At longa observationum serie comprobatum est, & abunde constat, tristitiam & alios præcipue tædioforum affectuum humores quam maxime vitare, ita ut spiritus sanissimorum hominum protinus odorem foetidum & putridum spargeret. Lactantis ira subito in mortiferum transmutare valet venenum lac. Vehemens in nucham ictus cadaverosum excitavit odorem. Hæc vero omnium maxime confirmant, quæ in malignis epidemicis contingunt, phænomena. Notissimum est, pessimæ notæ malignas lethali fere incipere debilitate & lassitudine, & cum hac protinus in corruptionem malignam vergere humores.

§. XXIII.

His rite pensitatis, apparet omnem nervorum debilitatem, & turbas, imo qualemcumque eorum statum præternaturalem internam humorum semper depravare miscelam. Omnia in fluidorum massa sursum deorsumque aguntur, cessant nunc omnis & secretio & excretio. Languet prima vario modo officina, alet potius morbi fomitem, nec ulla procedit alimentorum præparatio. Ruunt hinc inde præcipientes suis receptaculis humores, vilibus commiscentur nobiliores, & novam subministrant & destructionis & putredinis materiem.

§. XXIV.

Quæ ergo his febribus nervosis adesse dicitur febris, minime fluido quod vocant nerveo debetur, sed humoribus nervorum turbis vario modo degeneratis. Neque unquam successit, ut ex mero spirituum animalium inordinato motu febris idea erui possit.

§. XXV.

Disputant adhuc de fluidi, quod nervis inesse creditur, natura. Sed si unquam fluidum quoddam est, magnam cum principio spirituofo vel æthereo corporum aliorum insito habere videtur analogiam, secundum omnia, quæ in nobis contingunt phænomena. Verum si res ita se habet, nec vitari nec corrumpi posse facile tibi persuadebis, nulla enim chemia talem spirituum corruptionem unquam valet demonstrare, nec quæ spirituum vocatur corruptio (Schaalwerden) vera corruptio est, sed separatio spirituofo principii a suo phlegmate. Nemo itaque
ne-

negabit, nec quæ de spirituum animalium prostant observationes fidem merentur, quum elementum quoddam constituat sua penetrabilitate & subtilitate nulli secundum. Ponamus tamen fluidum illud nerveum subire posse quandam corruptionem, quid quæso exinde concludas? Certo in corpore omnia perverti ac destrui necesse erit, quum omnis & motus & sensus vel minimi & simplicissimi emanantis hujus fluidi nervei ope perficiantur, quo vel retento vel corrupto omnis languet œconomia animalis, & corrumpitur simul. Emanet vero necesse est, nam alias, si modo flueret reflueretque in nervorum tubulis, nullam unquam pati posset jacturam. Quod si vero assumas non corrumpi posse, nullam concipimus alium jacturæ modum, quam quæ vel ex majori vel minori oritur illius avolitione. In priori casu, ubi neque emanat, neque corrumpitur, omnis cadit febris idea; denegatur enim secundum theoriam hanc nervorum cum humoribus indissolubile commercium nimis plerumque refractario modo. Neque spirituum inordinatus modus in tubulis nerveis fluxus & refluxus febris ideam vindicare, ex modo dictis luculenter patet.

§. XXVI.

Neque, si vel electricam assumas materiem, febris idea eruitur & vindicatur, quia latet adhuc ejus natura in abstruso, & forte latebit in omne ævum. Id vero secundum observationes probabile videtur eam nullo modo corrumpi posse, ex quo deinde fieret, ut nervi læderentur, & febris accenderetur; est enim ignis primigenitus, purissimus, simplicissimus — & elementum summum.

§. XXVII.

Nulla patet ratio, etsi quamcunque theoriam foveas, cur illi auctores nihilominus omnia bona sibi ipsis promittant ex crudioribus istis evacuationibus, uti alvinis, variis sanguineis & vomitionibus. Qua ratione salutaris erit vomitus? ubi omnis morbi causa & effectus latent in nervorum medullis absque in reliquo corpore vitio, si vel spiritus animales accuses vel serum & lympham ibi locorum stagnantia, quæ acria reddita lacerarent nervorum medullarem partem. At jam ex supra dictis patet, quo nitantur veritatis fulcro. Addamus id unicum, quod idem vitium in multis aliis occurrat morbis sæpius quam vulgo creditur, qui plerumque absque minimo febris vestigio deprehenduntur, uti hydrope, hydrocephalo, epilepsia, arthritide aliisque, & si in his accenditur ignis febrilis certo aliunde ex humorum qualicunque vitio & præsertim viscerum imi ventris ortum habet. Nec credas morbum, quem Hippocrates crassum vocabat huc pertinere, quum longissime a nostro abhorreat nervoso dicto, docente magno Brendelio.

§. XXVIII.

Permuli originem hujus nervosæ febris vel ex cerebri vel & cerebelli inflammatione habere statuunt. Inter hos inprimis eminent Cl. Saunders, qui sedem inflammationis in cerebello potius esse putat, quia nec secretiones destructæ sunt, nec inflammationis signa adsunt, quæ semper cerebrum male affectum denotant, & a)

Gil-

a) Ich habe vormals geglaubt, daß ich Grund hätte, die Ursache dieses Fiebers, wie es damals war einer Verdickung (Lentore) der Säfte bey,

Gilchrist, qui nunc inflammationem solam nunc cum humorum lentore conjunctam pro causa habet. In hanc quoque sententiam conspirat Ill. Pringle: the fevers of the low nervous kind carry strong mark of an inflammation in the brain, quamquam alio loco febrem carcerum nervosam lentam a peculiari putridi miasmatis in nervos actione majori ex parte esse derivandam & quilibet peritiores statuerint. Fuit & olim Cl. Homii sententia & ex inflammatione oriri propria in se facta observatione pronuntiavit. Verum jam multoties accuratissimarum observationum fide comprobatum est, inflammationes cerebri & meningum multo rarissime contingere vitiis istis viscerum imi ventris, quales in malignis observantur. Neque vasorum sanguiferorum vel plenitudo vel sanguinis ferive extravasatio plus quam in aliis acutis præsertim malignis animadvertuntur. Maxima in his vomitoriorum vis est, & sæpius vidisse recordamur vel unico propinato vomitorio deliria minui delerique, quod minime contingit ubi deliria ex cerebri vel cerebelli inflammatione oriuntur. Nec forte credas per modum resolutionis vel derivationis vomitoria id efficere posse. Male quoque proponeres quaecunque emefin movens medicamentum, quum valde metuendum esset

C 3

con-

benzumessen, die mit einigem Grade der Entzündung und einem daher rührenden Krampf begleitet sey, woraus man den Grad der Bösartigkeit abnehmen könnte. Ich glaubte auch, daß dasjenige was sich als eine bloße unwirksame Verdickung der Säfte zeigte, durchgängig eben so bösartig seyn könne, als wenn es entweder mit einer Entzündung oder Schärfe vergesellschaftet wäre. Vom Nervenfieber Vten Bandes IIter Theil der medicinischen Versuche und Bemerkungen von einer Gesellschaft in Edimburg.

concussione & valido inter vomendum nixu vasorum illorum capitis tenerrima quædam dirumpi & apoplecticorum more ægros e medio tolli, quorum vero recto usu quidam harum febrium curationis cardo versatur. Denique & suis propriis signis inflammatorii morbi a maligna nervosa differunt, & facile his distinguere possunt ab invicem, infra dicendis.

§. XXIX.

Supereſt adhuc alia nonnullorum ſententia, quæ ad veritatem quam proxime accedit. Sunt ſcilicet uti Huxhamus & Thomas Glaſſius, qui ex pituitæ in primis viis & reliquo corpore abundantis lentore & peculiari corruptione ac putredine has præfertim febres tanquam ex fonte maligno profluentes derivant. Eaque fere Homii ſententia eſt. Præter hos multi alii adhuc in eaſdem deſcenderunt partes, cui nomen dedere lente nervosæ, quippe quæ non paucorum dierum febris eſt, ſed ad xiv. imo & xx. & xxx. excurrit dierum ſpatium. Veriſſimum eſt, & firmiſſima obſervationum ſerie comprobatum eſt Sarconis in primis & ante hunc Stahlianorum, quod ex vitio co hæſionis & miſcelæ harum humidarum partium peſſimæ poſſint progigni febres, quales ſunt Catarrhales petechizantes Stahlī maximis cum nervorum turbis conjunctæ, ita quidem, ut minus attentus facile perſuaderi poſſit, meram eſſe nervorum affectionem i. e. abſque ullo in humoribus vel imi ventris viſceribus vitio. Facile intelligitur quodſi, cum eadem pituita vel mucus in quandam abeat corruptionem non modo nervos lædere ſua acrimonia, ſed & corrupto reſolutoque cuicunque irritamento nervos patere, cum eadem ut dicamus pituita vel mucus

cus inclementiam alienorum corporum arcet, & nervos ab eorum stimulo defendit, ita enim voluit summi creatoris sapientia. Et quis est qui nesciat, cum humoribus mucosis simul peccare corporis nobiliora fluida, perverti inprimis laudabilem fluidi nutritii indolem, excitari motum intestinum fermentationi putredinosæ analogum, qui per resolutionem vel lentam vel acutam corpori nutrimentum subtrahit. Imo & memorabilis est mucosi morbi in lymphaticum indeque gelatinosum plenaria degeneratio, infantibus tunc potissimum inprimis per modum ut vocant Phtyseos nervosæ infestissima. Frequentissimi longe sunt morbi mucosi, & tam latissime patent, ut vix observetur ullus, cui se non immiscant, & sua conferant symbola, quod quisque studiosior observator in Epidemiis facile conspicit: omnes enim quotquot sunt morbi larvas mucosas præ se ferunt, & si verum est illud Hippocratis effatum, fauces nimirum reliquæ corporis constitutioni correspondere, nulli tunc dubitamus, morbum mucosum semper cum omni alio complicatum esse a). Nonne ingruente qualicunque morbo jam a primo initio sordida obsidetur materie lingua? &c. Præcipua vero omnium morborum radix æstimari potest febris intermittens, ex qua omnes reliquæ ad ipsas pessimas malignas tanquam corruptæ & degeneres proles progerminant. Omnibus unus communis fons est, sed pro causarum determinantium discrimine diversi & anni constitutionum

a) Simulacra hæc catarrhalia, qualia Hippocrates inter affectiones malignas & signa phrenitidum retulit in putridis & in quibus functiones nervorum ex occultiori causa perturbatæ reperiuntur, accedunt, atque subdolan morbi vehementiam consentientibus aliis signis manifestius demonstrant.

num natura & vicissitudinibus. Necesse enim est ut morborum femina in primas vias primum agant, priusquam in humorum massam reliquam se insinuent. Cuilibet attentiori hinc facile erit conspectu febres hasce necessario cum magna nervorum turba & debilitate conjunctas esse debere, quum primæ viæ reliquo corpori prospiciant & de ejus disponant felicitate. Corruptis vero his per suam acrimoniam nervos laceffere ac irritare humores iterum, & nervos dein novas addere & excitare in œconomia animali per consensum corruptelas quotidiana docet experientia.

§. XXX.

At in eo committunt vitium, qui hancce opinionem fovent auctores quod angusta nimis sit. Quem enim fugit mucum & bilem semper peccare simul? Alter enim alterum stimulat, alter alterumque fovet. Pro compertum habemus ex morborum tum historia tum ex ratiociniis studio œconomiae animalis fundatis, quod ubicunque mucus abundat vel qualitate peccat, bilis non uno modo corrupta sit & vice versa vitiata bile mucus quoque vitietur. Quare & hosce morbos semper vel magis vel minus complicatos deprehendi omni jure statuimus. Præclara videmus in epidemicis morbis exempla & præter hos in aliis uti pleuritide maligna, morbilis, scarlatina & cætera. Quibus omnibus præfertim posterioribus oculi vehementer lacrymantur, nares coryza graviore videntur affici & tussis multo sæpe vehementissima sicca cum raucedine tumentibus simul tonsillis urget. Rectissime hinc concluditur initia semper fieri vel sub vel cum larvis mucosi morbi, quod ipsi vidimus in amicissimo juveni, qui primo

mo catarrhali simplici laborare videretur, tandem putrida biliosa invalescente ad beatos abiit. Nonne omnes gravati sibi videntur capite & catarrho modo laborare sibi ipsis persuadunt, ubi vero jam per initia bilis non uno quamquam nonnunquam obscuriori modo maxime corruptæ adsint signa & per decursum morbi in summam putredinem transeuntis? Quare & quondam Cl. D. Consbruch præceptor summe venerandus thesin dederit, morborum vitiatæ bilis perpetuum comitem esse mucum. Verum quoque morborum vitiati muci perpetuum comitem esse debere bilem eadem persuadet ratio a). In eundem finem & b) Hippocrates pronunciavit omnes morbos & bilis & pituitæ vitiis oriri. Hæc modo allata thesis ex intima rerum natura deprompta est, magnique ingenii indicium præbet. Itaque ut brevi complectamur omnia, non modo mucum sed & bilem his febribus omnem suppeditare materiem, quam pro prævalente utriusque principii vitio, malignam catarrhalem nunc mucosam, nunc verminosam, & propter nervorum vehementissimas easque continuas turbas lentam nervosam vocarunt auctores. In his præcipue vermes nidulantur novum genus constituentes lumbrici trichurides cauda capillari, alteri recti ascaridibus

a) Virtus bilis saponacea admissio mucum corrumpi videtur, & iners blanda nimis & insipida sæpe fit. — Placet, quam Roedererus & Waglerus fovent sententiam: dari morbum ex mucoso biliosoque compositum, ea lege ut canalis alimentaris pars ductu choledochi superior mucum, altera vero inferior bile mucum superante conspurcetur. In libro de morbo mucoso.

b) De affectionib. I. 8.

num natura & vicissitudinibus. Neceſſe enim eſt ut morborum ſemina in primas vias primum agant, priuſquam in humorum maſſam reliquam ſe infinuent. Cuilibet attentiori hinc facile erit conſpectu febres haſce neceſſario cum magna nervorum turba & debilitate conjunctas eſſe debere, quum primæ viæ reliquo corpori proſpiciant & de ejus diſponant felicitate. Corruptis vero hiſ per ſuam acrimoniam nervos laceſſere ac irritare humores iterum, & nervos dein novas addere & excitare in œconomia animali per conſenſum corruptelas quotidiana docet experientia.

§. XXX.

At in eo committunt vitium, qui hancce opinionem fovent auctores quod anguſta nimis ſit. Quem enim fugit mucum & bilem ſemper peccare ſimul? Alter enim alterum ſtimulat, alter alterumque fovet. Pro compertum habemus ex morborum tum hiſtoria tum ex ratiociniis ſtudio œconomiae animalis fundatis, quod ubicunque mucus abundat vel qualitate peccat, bilis non uno modo corrupta ſit & vice verſa vitiata bile mucus quoque vitietur. Quare & hoſce morbos ſemper vel magis vel minus complicatos deprehendi omni jure ſtatuimus. Præclara videmus in epidemicis morbis exempla & præter hoſ in aliis uti pleuritide maligna, morbilis, ſcarlatina & cætera. Quibus omnibus præfertim poſterioribus oculi vehementer lacrymantur, nares coryza graviore videntur affici & tuſſis multo ſæpe vehementiſſima ficca cum raucedine tumentibus ſimul tonſillis urget. Rectiſſime hinc concluditur initia ſemper fieri vel ſub vel cum larvis mucoſi morbi, quod ipſi vidimus in amiciffimo juveni, qui primo

§. XXI.

Nonnunquam autem observantur vi nervosa nimis fracta ac infirma, nonnisi magnæ ad multorum dierum spatium præcurrentis debilitatis & summæ infirmitatis signa ita, ut nullam aliam causam præter nervorum turbas allegare posse facile crederes. At tamen clandestinis oritur humorum corruptio natalibus, novos nervis parans stimulos, quibus denique flamma hac data porta erumpit, & jam, ubi adhuc de principio constituas, magna cepit incrementa, & omnia jam sursum deorsumque aguntur absque lege. Id inprimis solemne est febribus malignis, quæ miti & nil sinistri minitanti initio incipiunt, tandem vero ex improvviso ad summum vitæ sæpe periculum increscunt.

§. XXII.

Minime dubitamus fore, qui subitaneam humorum depravationem per nervosæ vis in illos imperium, negent. At longa observationum serie comprobatum est, & abunde constat, tristitiam & alios præcipue tædioforum affectuum humores quam maxime vitare, ita ut spiritus sanissimorum hominum protinus odorem foetidum & putridum spargeret. Lactantis ira subito in mortiferum transmutare valet venenum lac. Vehemens in nucham ictus cadaverosum excitavit odorem. Hæc vero omnium maxime confirmant, quæ in malignis epidemicis contingunt, phænomena. Notissimum est, pessimæ notæ malignas lethali fere incipere debilitate & lassitudine, & cum hac protinus in corruptionem malignam vergere humores.

bus si caudam excipias non adeo dissimiles, alteri curvi in spiralem contorti lineam magis cinerei, rigidi, elastici. Solum in crassis stapulantur neque valvulam Bauhini transgrediuntur. Quoque & alii generis per Vomitum rejiciuntur, quod ipsi sæpius vidisse recordamur. Amandamus qui plura de his legere cupiunt ad egregium Cl. Rædereri & Wagleri librum de morbo mucoso & van den Boschii de epidemica constitutione verminosa.

§. XXXI.

Bene quoque adhuc recordamur, grassante initio præterlapsi jam anni epidemica bilioso-mucoso-putrida febre nonnullos fuisse, qui illam mere mucosam esse statuerint, qua ratione omnem vomitoriorum usum damnarent magno cum ægrotorum detrimento, quum vero viderint quanto cum felici successu illis uterentur reliqui, tandem eandem adoptarunt medendi methodum. Nosque ipsos experientia edocuit, vel unico propinato Vomitorio longe melius habuisse ægros. Neque sæpissime unicum tantum sufficit, sed & feriores illorum usum res ægrotantium postulabat.

§. XXXII.

Expositis nunc variis istis utriusque morbi sententiis, sub junctis simul iis, quæ dubia videbantur, videamus nunc ut res eo clarior reddatur, qualis sit corporis ad hos progignendos morbos dispositio, quibus producantur causis remotioribus tum & occasionibus & prædisponentibus, ipsum eorundem initium, decursum modosque quibus finiantur declaraturi, quibus facile patebit ex iisdem
clan-

clandestinis natalibus utrumque ortum habere. Juvabit vero antequam longius abeamus, ut utriusque febris definitionem vel potius descriptionem præmittamus.

§. XXXIII.

Febris malignæ nomine intellectam cupimus, quæ parvis & mitibus primum initiis i. e. caloris externi & pulsus aliorum signorum a naturali statu vix notabili recessu, benigniori quasi sub larva accedit, nihil interea sinistri minitantibus, mox tamen veluti ex cuniculis magna incementa capit ad ferocissima symptomata, quæ vero neque cum apparente illa bonitate atque levitate conveniunt, neque morbi temporibus respondent, neque illis ipsis conspirant. Addit se huic jam ab ipso principio vel ad multos dies vel hebdomadas præcurrens subitanea & insolita sine ulla causa manifesta virium prostratio, quæ probe ut rectissime monent auctores ab oppressione virium proveniente dignoscenda, & quæ de turbis œconomiae animalis validissimis deque intimis quasi corporis meditullis inhærente infirmitate luculentissime testatur, absque omni tamen in principio quam detegere concessum est, causa manifesta.

§. XXXIV.

Nervosam vero vulgo vocant febrem acutam inordinatam, quæ incipit cum magna & subitanea virium prostratione, parvis initiis cum signis a naturali statu vix recedentibus, quæ vero arcanis de causis ex improvviso ingravescit ad horrenda symptomata, quæ uti in maligna neque priori lenitate respondent nec cum morbi temporibus nec cum aliis consentiunt symptomatibus.

§. XXXV.

Quæ corpus ad hos morbos prædisponunt & opportunum reddunt, vel jam opportunum magis adhuc infestant causæ remotiores & quidem prædisponentes ad dictam malignam febrem sunt :

1. Habitus corporis laxus cum sanguine phlegmatico. Home. Corpus debile a prægressis morbis. Gregory.
2. Animi omnes inordinati affectus & nimii, præcipue vero, quæ sub genere tædioforum comprehendi solent: uti tristitia, mœrores, anxietates, protractum rei amatæ desiderium & ægritudo de perdenda aut non obtinenda. Spes defraudata, iræ suppressæ diuque fotæ. Superbia excedens, ambitio quibus minime obtemperatur, sed quæ potius deriduntur.
3. Aër carcerum humidus stagnans, quoque & Navium & Nosodochiorum impuritates. Home. Huxham. Pringle. Brocklesby.
4. Prava diæta ex carnibus & salitis sine pane. Home.
5. Aer humidus tepidus, quoque & mollis hiems & auster. Home. Gregory.
6. Crebriores evacuationes, præcipue sanguinis. Galenus. Huxham. Gregory. Selle, uti & nimius hæmorrhoidum fluxus.
7. Immoderatæ vigiliæ, studia assidua, nimis protracta, lucubrationes in matutinum tempus. Huxham. Home. Gregory.
8. Vita sedentaria, vita mollis.

9. Venus

9. Venus immodica. Salivationes crebriores. Home.

10. Fruges pluviis vel horreis humidis corruptæ & effluvia ab aquorum inundationibus putrescentibus vel paludis prope exsicatis. Home.

§. XXXVI.

Quæ vero corpori tali modo disposito ansam præbent, ut morbum suscipiat & cum illa prædispositione efformetur sequentes enumerantur causæ.

1. Contagium.

2. Aer impurus, exhalationes putridæ. Gregory. Huxham. Home. Pringle. relq.

3. Alimentorum semiputridorum ingurgitatio, vel alia vitia de quibus in enumeratione prædisponentium sermo fuit. Nam sæpissime quæ alias prædisponentes adfunt causæ, nunc occasionales sunt.

4. Primarum viarum impuritates, fordes. Bilis depravatio.

§. XXXVII.

Causam vero proximam in humorum putredine præcipue bilis & muci omnem positam esse omnes quotquot sunt affirmant auctores.

§. XXXVIII.

Videamus nunc quoque quæ nervosas producere valeant variæ causæ, & quidem primo prædisponentes:

1. Laxæ fibræ, debile systema nervorum. Home. Sanguis tenuis. Huxham. Gregory.

2. Immoderati & nimii affectus, ut supra dictum fuit.
3. Aer carcerum subterraneorum humidus & stagnans. Home, Huxham, Pringle.
4. Diæta cruda & nimis tenuis, præcipue ex fructibus vegetabilibus aquosis & frigidis. Home. Gregory. potiones aquosæ viscidæ. Home, Huxham.
5. Pluviosæ tempestates, hiemsque mollis. Huxham, Home, aura humida frigida. Gregory.
6. Crebiores purgationes & sanguinis frequentiores missiones. Huxham, Home, Gregory.
7. Immoderatæ vigiliæ, studia & lucubrationes nimis protractæ, onania. Huxham, Home, Gregory.
8. Vita sedentaria cum diæta lauta molli conjuncta.
9. Venus immodica. Crebiores salivationes. Demiani, Home & alii multi.

§. XXIX.

Occasionem his præbent.

1. Contagium. Gregory. Huxham.
2. Aeris constitutio adhucdum ignota & occulta. Gregory aër putridus crassus, Huxham. Pringle. Aer debitæ gravitatis & elasticitatis expers. Huxham.
4. Præternaturalis quædam primarum viarum constitutio & depravatio Gregory.

Causa proxima est putrida muci & lymphæ dissolutio. Huxham, Glassius.

§. LX.

§. XL.

Omnes quas modo diximus causæ istiusmodi sunt, ut in corpus susceptæ imi ventris & inprimis hepatis lædant functiones, vim nerveam prosternando atque turbando. Tonus partium fatiscit, motus animales imminuuntur, & vitales, unde circulatio lenta, humorum inviscatio, oriuntur varia coctionis & nutritionis vitia & obstructiones, quæ tandem dirissimo huic malo corpora prædisponunt & quam maxime opportuna reddunt. Nimis protractis vigiliis, studiis, nocturnis lucubrationibus dissipantur subtilia, sales & pingua asperantur, bilis acuitur, solida deteruntur, emaciatur corpus, corrumpitur bilis, generatur atra & exhauriuntur organa sensoria. Veneris immodico usu languent, pallent, algent, & ab omni qualiscunque sit abhorrent corpora motu. Deficit omnis appetitus, obfuscantur oculi, subsequitur enormis capitis dolor, vertigo, agrypnia tremunt nervi &c. Aer impurus totum corpus valde debilitat, neque corpus solum male habet, incipit & ipsa ægrotare anima simul. Maxime enim conducere aërem purum apicum respirare qui præstantissima sæpius medicina est. At infinitis urbana foribus contaminata & imprægnata est aura, qua longe purior est rustica illa. Humida tepidaque fibras nimium relaxat, vim vaporum enervat, sanguinem debito solutiorem, pituitosum reddit & inertem. Totum corpus hebescit, humidum est & languidum atque febribus lentis, putridis & intermittentibus obnoxium est. Aer frigidus & humidus sua gravitate orbatus vim fibrarum quoque enervat, sanguinis circuitum impedit, debitosque secretiones & excretiones. Diu permanente tali tempesta-

te catarrhales, intermittentes, putridæ & lentæ nervosæ quam sæpissime ingruunt. Angustis & immundis reclusus aër ut fodi-
nis, speluncis & puteis &c. putrescit facillime & pestifera fit. Stagnans mox valde rancet & ad respirationem prorsus inepta est. Quæ ex nimia carniū ingurgitatione oriuntur vitia abunde constant. Verum ad peculiare minime adstricti sunt anni tempestates morbi quod præclare monuit Hippocrates: quod non omni non tempestatum genere homines per omnia genera morborum & ægrotant & moriantur, sed quod frequentius tamen quædam eveniant. Diæta ex fructibus vegetabilibus aquosis & frigidis fibras enervat, bilis energiam depravat virore inficit & acore, sanguinemque depauperat. Infarciuntur viscera imi ventris, indurantur glandulæ imi ventris. Oritur debilitas corporis universalis & viscerum primæ digestionis, succorum præparantium vel inertia vel defectus. Hinc neque præparatur succus nutritius, nerveusque, quibus deinde tota corrumpitur natura corruptione non parum absimili illa, quæ victum carniū & piscium quoque sequi solet. Victus pultaceus frigidus, tenax, potiones aquosæ viscidæ vires coctrices prosternunt ac pervertunt circulum humorum. Hinc appetitus prostratio, nausea, vomitus glutinis, salivæ, bilis & reliquorum humorum inviscatio, ventriculi laxitas, inertia, secretio & excretio impedita & denique acida, putrida, rancida presso subsequitur pede. Inter febrium malignarum causas remotas pertinet quoque nimia sanguinis detractio ut pronunciavit jam Hippocrates (Aphoris. 3. sect. I.) Homines enim sanissimi ex tono & vigore inde labefactato ad Cacochymias, obstructions viscerum, affectiones nervosas & facillime quidem hypochondriacas & hystericas aliosque

que morbos gravissimos disponuntur. Nulla enim est functio in corpore, quæ per illam non lædatur. Sufflaminatur circuitus omnium humorum præsertim per systema venæ portæ, quum enim his sanguinis detractionibus careat, solo a tergo veniente stimulo, sanguis quoque nimis partibus mucosis & aquosis abundat. Ut brevi dicamus omnis languet œconomia & naturalis & animalis, & facillime perturbatur utraque.

§. XLI.

Quæ vita sedentaria producat mala quis est qui nesciat? Ea omnia uno comprehendimus titulo mali hypochondriaci & hysterici, hocque sufficient.

§. XLII.

Id optimum esse putavimus, ut rite comparatio institui possit, si causas prædisponentes earundemque agendi modos paucis exponeremus, quibus natura utitur tanquam apparatu licet simplici, ut corpora disponat ad hoc vel aliud suscipiendum malum, quod & secundum accuratissimas observationes & fide dignissimas fecimus. Possent quidem centena alia afferri, at quum vel his comprehendantur vel ad harum naturam proxime accedant, omni omittimus jure. Ex his facile intelliges, quum eodem tempore, iisdemque anni tempestatibus grassentur, magnum inter has esse commercium & magnam intercedere cognationem. Minime itaque valent, quæ a nonnullis obijciuntur, qui affirmant malignas calido & humido præcipue, nervosas e contra frigido & humido cœlo frequentissimas esse, qua ratione & ab invicem distinxerunt. Quis vero
E nescit?

nescit? pestes atrocissimas vehementissimasque sæpius frigidissima tempestate paucissimis diebus lethales debacchari. Certe in his nervosæ febris cum putredine præcipue bilis & pituitæ non obscuram imaginem intueri licet. Est enim miasma pestem progenerans non usque quaque cognitum nervis infestissimum humores corrumpens & non raro in sanguinis massam tunc demum ex primis viis tralatitium. Vix enim (ne dicamus nunquam) febris contagiosa aliquemprehendit, quin ventriculum & reliquum canalem alimentarem, præsertim bilem non male afficiat & corrumpat, omnia cum effluvia cum saliva aliisque deglutiantur. Verum si hoc contingit, quis est qui adhuc dubitabit, quod & benigniores putridæ in conspectum veniant. Apud omnes quoque constat febrem præterlapsi anni in principio regnantem frigidissima siccaque aëris temperiæ longe immaniore & magna furiarum acie furentem illa autumnali progressi anni 1783. fuisse. Valde enim maligna erat, cum summa putredine. Hinc facile colligitur qualemcunque morbum dummodo non ex contagio sed ex privata corporis cujusvis constitutione natum nulli tempestati anni adstringi, sed vel calidissimo vel & frigidissimo sicco & humido promiscue suboriri, quod longa edocuit experientia, quod & novissima confirmat iterum. Putridæ hinc omnes & malignæ, quibus jam nervosas comprehendimus, absque ullo tempestatis discrimine affligere possunt. Aliter vero res se habet cum inflammatoriis puris quæ semper plus causæ habent in aeris ambientis dispositione, nec facile privata causa aggrediuntur. Hinc longe frequentissime hiemali & vernali tempore prodeunt, si unquam aliò observatæ sunt. — An aliquod probat, quod dum eodem cœli tractu una aliqua urbs peste inhumaniter afflicta esset,

esset, alia haud longe remota commercium cum illa inhibendo prorsus immunis sit? a) Nonne pro privata corporum quadam constitutione militat? Addamus hic, quod minime cum magno Sydenhamo sentiamus, qui omnes febres pestilenciales & ipsam pestem ut mere inflammatorias tractaverit dicens: quoniam familiarium omnium morborum ortus a qualitatibus vel primarum vel secundarum vitio deducere solemus, probe est, ut credam, pestem peculiarem ac sui generis febrem esse, quæ a particularum sanguinis spirituosiorum inflammatione originem ducit. Quoque & maculas purpureas undiquaque conspersas atque fœdatas pro inflammationis effectu habuit. Conveniunt quoque & malignæ & nervosæ in eo, ut omnes in corporis destructionem per putredinem quandam bilis & pituitæ conspirent. Quod si vero quis regerat, putredinem pituitæ prorsus contrariam esse putredini bilis, respondamus revera quidem differre, secundum principia, quæ unam alteramve constituunt, attamen putredinem eodem gradu vel pituitæ vel bilis eisdem semper in corpora producere effectus, & eodem modo systema nervosum lædi, reliquaque solida. Probe distinguendum quoque est inter febres ex contagione ortas & ex privata corporis causa.

§. XLIII.

Enumeramus nunc quoque utriusque febris præcipua symptomata, & quidem malignæ. — Incipit cum ingenti virium prostratione, debilitate, languore eximio, deficit animi alacritas, adest animi vel incuria & abjectio, vel cura de remotissimis rebus

E 2

fin-

a) l. c. p. 66. de febre pestilentiali & peste annor. 1665. & 1666.

singularis artuum languor & gravis per omnes corporis functiones atque mentis facultates infirmitas magis magisque diffunditur. Somnus turbulentus cum insomniis subdeliris, sensus varii per membra spastici, appetitus dejectio, nausea vomitus bilis & pituitæ, capitis dolor, artuum, lumborum, colli & cervicis, vertigo excruciant, oculi torvi flavescent, inflammati sunt, color infumatus, pulsant carotides & pulsus in brachio mollis & lentus signum delirii futuri præbet, irregulares horrores alternantes fugacesque neque in principio morbi constantes, caloris defectus neque urens. Pulsus initio sæpe naturali simillimus quin in vigore morbi, nonnunquam fortis, duriusculus, plerumque vero celer, debilis, inæqualis, quoque & intermittens. Respiratio laboriosa interrupta cum suspiriis, anxietas, præcordiorum pondus & oppressio, obtusus ibidem dolor cum nausea & ructibus, variæ dejectiones, faciei aspectus pallidus subflavus, aut profundius quoque ruber fuscusque vel & sublividus. Nunc incommoda febrilia. Vomitus bilis æruginosæ, calor ac rubedo fugaces, decubitus difficilis, tremores, deliria, nunc taciturnum nunc furiosum. Sitis inextinguibilis, quamquam interdum de illo non conqueruntur cum lingua arida, fissa, coriacea, nunc nigra, foetens anima, labia & dentes viscida sorde oblitata, urina pallida, splenica, nunc rubra, nunc nigra cum atro sedimento. Sudores particulares circa nasum & frontem & pectus, foetentes quin interdum sanguinei. Alvinæ dejectiones foetidæ, decoloratæ, nigrae, sanguineæ, varia exanthemata, miliaria, petechiæ, vibices, maculae purpureæ. Hæmorrhagiæ sanguinis dissoluti, aphthæ, faucium exulcerationes, singultus, stupor, torpor, deliria, motus spasmodici, subsultus tendinum, tre-

tremores linguæ, manuum, muscarum captatio, floccorum le-
ctio. Vox inarticulata & intellectu difficilis. Abdomen durum,
tensum, facies Hippocratica, oculi semiclausi, ut nihil nisi al-
bum appareat, tumor palpebræ inferioris. Diarrhœa colliqua-
tiva, sudores colliquativi, animi deliquia, tenesmus, urinæ su-
bitanea mutatio, os hians, convulsiones nunc universales nunc
particulares, Lethargus, vel carus vel coma, profluvium fœcum
& urinæ inscie ægrotantis — mors.

§. XLIV.

Quæ nervosam comitantur symptomata sunt: Insignis to-
tius corporis debilitas, lassitudo insignis, alterna frigoris & ca-
loris successio parva, anxietas animi, terror, suspiria reiterata,
pectoris oppressio sine ullo in pulmonibus hærente vitio, appe-
titus prostratio, nausea, vomitus pituitæ insipidæ, acidæ, bilis
viridis, nigræ, lingua alba, ficca, coriacea, somnus vel coma
vigil, singularis dum omnia remittunt dejectio animi vel alacri-
tas, insomnia, sitis nulla, vomituritiones, facies pallida, vertigo
& capitis dolor præcipue in occipite & fronte, præcordia op-
pressa, pulsus debilis & celer, cum respiratione laboriosa, mens
vanis imaginibus perturbata, insomnium somno simillimum,
sensuum hebetudo & tarditas, animi deliquia, deliria taciturna,
fugax faciei rubedo dum pedes & manus algent, sudor immo-
dicus, subsultus tendimum, tremores, convulsiones, sudores
frigidi alternantes cum calore levi. Delirium nunc mitius &
actionum potius confusio, obmurmurant sibi ipsis & inter verba
desipiunt, antecedit capitis dolor præcipue occipitis delirium vel
frigus conjuncta cum aurium tinnitu absque sæpe inflammatis

oculis, lingua arida & calefcens absque omni de siti conquestu. Pulsus sæpius naturali simillimus fere per totum morbum, nunc debilis, vacillans, formicansque, nunc æqualis & quietus nunc intermittens, urina pallida, limpida vel vapidæ instar vini & cerevisiæ lurida haud raro subnigra, nunc crassior, inspersa quasi farina, tremores linguæ, delirium, oblivio, sudores gelidiusculi visceri, dejectiones alvinæ colliquativæ debilitantes, exanthemata varia: petechiæ fuscae, lividæ, atræ, aut vibices quasi accedente præsertim alvo citâ plumbea, nigra, colliquans aut sudores oleosi, pustulæ, papulæ, maculæve, miliares, aphthæ. Omnia ingravescent & urgent, nunc veluti stupidi insensibiles prorsus nec ad fortissimum sonum nec ad lumen, quod antea vero illos excitaverat. Abit delirium nunc in coma, pulsus fit debilis, depressus, celer, ut vix distingui possit, alvinæ fordes, urina & lacrumæ invite profluunt dissolutionis summæ indicium. Urgent subsultus tendinum, tremores & convulsiones, quibus tandem mors exoptatissima finem imponit.

§. XLV.

Juvabit quoque, ut signa boni & mali eventus exponamus hoc loco, quibus colligi poterit magnam his esse cognationem atque fraternitatem. Signa vero boni eventus recensentur, & quidem malignæ:

1. Diarrhœa moderata biliosa cum modico sudore, qui interdum criticus est.
2. Urina turbida cum modico sudore, si febris jam diu duraverit.
3. Lingua sicca, fissa nunc humectata, purior.

4. Auditus difficultas.
5. Parotides, si febris diu duraverit.
6. Exanthemata varia, miliaria moderate apparentia iusto tempore statu nempe morbi, turgida, præcipue si sputa liberalia continua accedunt, cum levamine quidem, alias symptomata sunt, & magnam humorum denunciant putredinem.
7. Exanthemata circa labia & nasum.
8. Petechiæ ex livido in rubicundum mutatæ.
9. Pulsus allevatus.
10. Cutis arida nunc humida & tepida madens.
11. Salivatio.

§. XLVI.

Nervosæ vero bonum eventum fore promittunt:

1. Diarrhœa moderata non colliquativa cum sudoribus blandis per omnia membra diffusis.
2. Multæ crassæ & subsidentes urinæ.
3. Parotides.
4. Lingua arida nunc humida.
5. Surditas.
6. Eruptio miliaris spontanea cum sputis liberalibus continuis & urinis crassis subsidentibus, quoque pustulæ rubræ, floridæ copiosæ.
7. Petechiæ ex livido in rubicundum mutatæ.
8. Si delirium non jam initio aderat.
9. Pulsus allevatus, æqualis.
10. Cutis arida nunc humida.
11. Salivatio spontanea.

§. XLVII.

§. XLVII.

Mali vero eventus signa præbent malignæ :

1. Diarrhœa immodica, colliquativa, cum duro tenso abdomine ac pulsu debili.
2. Delirium jam protinus ab initio perseverantius.
3. Sudores partiales, profusi nimis, viscerum cum rigore aut horrore.
4. Nulla sitis & tamen calor urens.
5. Eruptio miliaris intempestiva tertio vel quarto jam morbi die. Quoque & cum rigore mali moris sunt, symptomatica est absque sudore blando æquali halituoso.
6. Petechiæ lividæ cum Hæmorrhagiis cruentis e naribus & alvo.
7. Oculi squalentes, turbidi, fere immobiles, torvi, cum magna pupillæ dilatatione & facie nimis emaciata.
8. Aphthæ lividæ cum singultu & diarrhœa colliquativa.
9. Urina profundiore colore tincta cum supernatante pinguedine, nigra.
10. Rigor cum sudore gelidiusculo.
11. Inflammationes pulmonum, viscerum imi ventris præcipue hepatis & gangræna.
12. Meteorismus miliaribus erumpentibus superveniens.
13. Sudores acidi cum gelidis extremis.
14. Manus & pedes hinc inde projicere, membra nudare anxietatem funestam designat. Supinum citra consuetudinem jacere contractis genibus, curvatis digitis ore aperto, ut dentes conspici possint, malum est, & in vigore plerumque

que lethale. Huc quoque referas mutandi lecti cupidinem &c.

15. Fæces & urina si inscie elabuntur, neque ægrotans stimulum ad illas excretiones recordatur & alia multa.

16. Tussicula cum febre lenta.

17. Urina jam ab initio cocta & alia, quæ vero dum decursum harum describamus, magis inclarescant.

§. XLVIII.

Hæc omnia quoque de nervosa auctorum valent, quare & hic ne verbum addamus. Si itaque nullæ adfunt in primis viis impuritates & saburra vel biliosa vel bilioso mucosa tanquam causæ formales, sed omnes causæ in nervorum intimis latent, quid hinc de vomitu, diarrhœa, urina, exanthematibus sperandum superest, nisi prius materia quædam metastatice ad nervos deposita sit? Neque tunc aliquid boni promittunt, si quidem adfunt sordes illæ primarum viarum, absque vero ulla cum nervosa relatione? Minime enim hic valet illud, quod sublata causa tollatur quoque effectus. At

Recte mones, incertior multo sum, quam dudum.

§. XLIX.

Ut, quæ hætenus dicta sunt, melius intelligantur & demonstratio hujus cognationis ad summum ascendat, decursum harum febrium describamus sed potiora saltim utrique febri communia neque aliis synedrevonta attingamus, quibus rite expositis intima patebit quæ has intercedit cognatio, harumque tota œconomia.

§. L.

Febres malignæ & nervosæ clandestinis oriuntur natalibus, & utriusque initia subdola & insidiarum plena sunt, prouti jam diximus. Omnes de insolita quadam conqueruntur lassitudine spontanea; multifariæ quoque molestiæ nec consuetudini nec tempore correspondentes celerius apparent & subito ortum morbum a contagio susceptum denotant, ac si tardius, ex lentorum tribue sit, & ex privata corporis causa prognatum, i. e. ex causis externis nullis, sed ex turbis œconomiae animalis oriundæ, nec ex diætæ erroribus. Diutius sæpe protrahitur, nec afferre possunt quærimonias, quam lassitudinis cujusdam. Interim obambulant. Morosiores sunt paulo, mœsti, tranquilli & quasi meditabundi vanis suis cogitationibus inhærent, ad respondendum difficiles sunt, neque status sui, neque aptorum contra eum præsidiorum debitam alias curam gerunt, incauti sunt, neque eminentis periculi nonnulli habent metum. Alios curis haud eluctandis phantasmate de necessitate capiendi consilii & magna dubiorum vis perturbat, alii jam ab ipso initio de instantis mortis imagine anxie loquuntur, quos semper tarditas vel dejectio animi comitatur insolita. Alii facile irascuntur & quidem de levissima causa. Dolent præcordia insolito atque obscuro prorsus modo neque enim hunc exquisitum oppressionis sensum unquam antea perceperunt. Succedunt oscitationes pandiculationesve. Dolet nunc caput vel magis vel minus præsertim circa radicem ossis frontis, vel summo in vertice vel in occipite sæpius cum frigoris ibidem locorum sensu. Gravati sibi videntur, errant per membra hinc inde spastico modo dolores, quoque & cervicis,

vicis, dorſi & lumborum, torpent, caliginoſi ſunt, & ſimulacris catarrhi vel coryzæ modo vexari videntur. Vertiginoſi ſunt, inquieti, anxii. Nonnullis primis diebus facilis ſomnus accedit, at temere phantaſmatibus vel inſomniis ſubdeliris pavoribusque quin ipſis terroribus excutiuntur. Quadrat huc illud romani oratoris, quod de melancholicis aſſeriut: *Perfugium videtur omnium laborum & ſollicitudinum eſſe ſomnus, ac ex eo ipſo plurimæ curæ metusque naſcuntur*, ſed & expergefactos torpidos dimittit. Licet nonnunquam dormire videantur, omni tamen prorſus deſtituuntur ſomno, hocque agere adſtantibus mordaciter negant. Aliis ab initio ſomnus profundior eſt, ita ut vix illo excutiantur, ſed neque reficiens eſt, quaſi ſoporofus. At cui morbo ſomnus laborem adfert: i. e. vires conſumit, exitiale eſt. Alii omni prorſus per longum temporis ſpatium ſomno carent & apertis oculis jacent & adhucdum ſe bene valere conſtant. His per aliquot dies, quin ſæpe per hebdomadas prodromi incidunt horrores leviusculi, fugaces, crebriores ex dorſo potiffimum, lumbis oborti, neque profundi, ſed ſummam ſaltim cutem perſtringentes. Et hæc jam initiantis febris indicia ſunt. Quum vero nihil conſtantis in his febribus ſit, nunc vel algor vel ipſe interdum rigor ſeſe his jungit, diro ſemper omine, præſertim inter alia mali moris ſigna. Qui utrumque vel horrorem vel algorem excipit calor mitis eſt, horribus intercurrentibus, neque a naturali multum diſcedit, nunc paulo vehementior eſt, ſed frigus neque calori, nec calor frigori reſpondet, vel ſi rigor incidit & parvus æſtus inſequitur, gravioresque fiunt horrores ſemper malignæ ſuſpicio ſit. Pulſus naturali nunc ſimillimus, nunc ſolito tardior, nunc paulo fre-

quentior est, in posteriori vero casu debilis plerumque & inæqualis deprehenditur simul. Increscit in dies torpor, adest summa somni capiendi cupido, at fugax tamen nec recreans. Addunt se obscuriora oblivionis signa, nonnisi studiosiori observatore observanda inter phantasmata fugitiva, quin ipsis vigiliis, quibus vario tempore ad se redeunt, vel obdormire videntur. Sæpe sternutant, lacrymantur oculi, stillat e naribus interdum ferosi laticis quid, interdum ipse sanguis guttatim defluit, vel copiosius quarto jam ab initio die, quos vero omnes damnat a) Hippocrates, quum vix admittant spem criseos æqualis & perfectæ per sudores & urinas, nisi per recidivam utraque successerit coctio. Addunt hinc de naribus quærimonias. Oculi sordidi sunt, lucem refugiunt, auditus difficilior redditur, tinniunt, sonantque per intervalla aures. Facies jam nunc paulo dissimilis est, decolor, insigniter pallet, quem vero pallorem mox excipit sæpe læta rubedo fugax tamen & spastico modo orta, & instanti delirio tota evanescit, iterumque pallet. Conspiciuntur præsertim in oculorum canthis internis leviusculi icteri signa; sunt & qui observarunt nonnullis interdum totam cutem aurigine suffundi. Prodeunt se quoque in conspectum, singularis illa palpebræ inferioris intumescentiæ signa, præcipue in illis, quibus plus soporis est, in lethargum pronissimi, de quibus generatim dixit b) Hippocrates, qui partes eas quæ subsunt oculis vehementer sublatas habent i. e. palpebras inferiores tumidas magnos habere lienes. Lingua jam ipso ab initio aut

a) Prædict. II. 166.

b) Concar. 133.

aut alba est & ficca, discolor, aut humidiuscula, dorso modice ficca, apice vero & lateribus præsertim ficca & munda; attamen naturali rubicundior ac crassiuscula. Nihil poscunt interea prorsus, ne potulenta quidem cujusvis sint generis, & quamquam adsit magna linguæ ficcitas nunquam fere de ineluctabili siti conqueruntur. Alii e contra linguam non adeo ficcā habent, tamen avidi potum arripiunt, sed exigui quid bibunt magno cum labore & delirii ex imo ventre suspicionem movent ut magnus monuit noster Brendelius. Aliquando jam initio subflava est. Dolent fauces, quamquam perfecte cæterum sint sanæ, adest in musculis pharyngis, colli singularis spasmus sensus vel titillationis quin strangulationis scireatum laceffentes crebriorem, certum itidem subituri delirii signum. Perlevis adhuc dum est spirandi difficultas, tussicula modica, quæ interdum per totum morbi decursum ægros vexat & post morbum superatum superstes est; quod observare nobis licuit in nobili juveni, qui febre lenta, in quam acuta transmutari voluit, & tussicula ficca phthysios subnascituræ metu excruciatum est. Neque crebra est inter oscitationes & suspiria. Inest pectori dolor gravativus non-nihil, interdum lancinans, uti in pleuriticis observatur. Sed hæc sunt larvæ illæ pleuriticae, sub quibus febres hæcce obrepunt, & insidias parant, quibus multi decipiuntur, & sanguinis missiones statim instituunt, præsertim barbitonfores, nihil interim mali ominantes, at multos perdunt ægros. Vidimus vegetam, robustamque puellulam repetitis missionibus, absque ullo præmisso evacuatorio remedio ignorantia talis commissam perire, quæ certo servari potuisset. Dolent graviter præcordia, tensa sunt, æstuant, pulsantque potissimum sub sternō, deque

immodico se ibi locorum caloris & pulsationis sensu quærelas addunt, quæ Hippocrates ad contactum mollia, homine soporoso lethalia esse pronuntiavit. Anxii sunt, non sine frequenti nausea cum omnium fere rerum quæ illis offeruntur tædio, vomituritionibus, ructibusque vexantur, magnoque corporis concussione, unde sæpius ad vomitum sollicitantur, excitanturque. Quæ vero vomitu tali rejiciuntur, albida, mucosa, biliosa, vel flavedine quodam tincta bilis instar remixta sunt. Quibus crebriores vomituritiones sunt & ructus pejus aliis habent. Interdum ipsa bilis viridis quin nigra rejicitur. Alvus sæpius initio vel aliquando segnis est & tarda, clausa, at post aliquod dies paulo liquidiora, pauca dejiciuntur subflava albicantia, mucosa, alienos colores habentia cum singulari prorsus interdum imbecillitate, & cum cordis fugaci palpitatione & anxietate, sub nixu enim & cum tenesmo leviusculo eliduntur, urina aut rubra est & turbida, crassiuscula, interdum fusca, aut splenica i. e. limpida spasticis constrictionibus collatorium urinæ occludentibus vel ejus coctionem impredientibus. Interdum feri lactis vel cerevisiæ secundariæ adinstar, nonnunquam jumentorum similis est, ex qua vel nihil vel parum subsidet, vel id quod subsidet, furfuri non ab simile est, inæqualiter dispersum cum insipido coctionis intempestivæ simulacro. Interdum urina cum ardoris quodam sensu mittitur, nonnullis ipsa stranguria sese addit, mali in his febribus quo citius ab initio adest, moris, nisi vel cantharidibus vel singulari morbo debentur. Aliquando enim de jam facta ad hæc loca metastasium specie, quæ si post vigorem accidit, salutem per ambages promittit, testatur. Observavimus urinam per aliquot ab initio diebus emissam optima nonnun-

nunquam critica facie, verum absque ullo levamine. Addunt se nunc paulo evidentiora symptomata spastica, ad ipsas dirissimas conclusiones usque; omnes enim hæ febres jam ab initio habent aliquid convulsorii, ut præclare monuit Hippocrates de soporosis affectibus, saltim stupidi & diversis viscerum chylopojeticorum vitiis diu ante conflictantur, uti nec sub decursu horum affectuum varia eorundem symptomata desunt. Delirium paulo manifestius evadit, neque tamen phreniticum, sed sibi ipsis aliquid obmurmurare videntur & taciturna aliquando sunt deliria, interdum vero acutiora cum variis manuum spasticis motibus, oculis intentis, & quasi studiose aliquid adspicientibus. Breves, inæquales, & parum constantes, incertos habent sudores, sæpe gelidiusculos, & gelatinosos sæpe profusos maxime præsertim in facie, capillitio, cervice, dorsoque, dum manus & pedes algent, neque insudant. Sæpe & inter hos sudores delirant, quibus vero cessantibus cessat quoque delirium. Solvit enim unum alterumque, uti tumores manuum & linguæ delirium solvunt.

§. LI.

Febris ipsa lenta est, parvis ex initiis clandestine subnascens, neque facile primis diebus vel per totum decursum typum quandam vix regularem exhibet, quod omnibus constat, quod & observare nobis pluries contigit. Initio vix vestigia levissima adsunt, quare & Hippocrates parvas hæc febres valde malignas esse pronunciavit, & malignas iterum parvas. Interdum ad typum intermittentis cujusdam se componit. Aliis matutino, aliis vespertino contingunt exacerbationes, neque hoc constanter

stanter fit, in uno eodemque ægrotante enim matutino, mox vespertino, mox & nocturno ingruunt tempore. Neque ratione durationis regulares sunt, ita ut vix aliquid certi de illis statuere liceat. Pulsus enim naturali interdum simillimus est, vixque per morbi decursum luculentius usque ad vigorem defleſcens observatur, quare e pulsu nobis nihil certi pronuncian- dum esset, nisi alia signa monstri intus latitantis & insidiarum pleni adessent, uti insolitæ animi mutationes absque omni causa manifesta, quas jam suo loco attigimus & linguæ variæ consti- tutiones. Juvenem vidisse recordamur, qui soporosus admo- dum, nulla luculentiori febre detentus, & quum ex illo inter rogarent medici, bene se habere asseruit, lenta humorum pro- serpente putredine jam totus incipiebat putrescere, quod ecchym- ma latum in antibrachio confirmabat; certum est, illum contra opinionem omnium, nisi attentissimus observaverit quisque in lectulo mortuum repertum iri. Levis itaque est, subdola, par- va, & lenta capit incrementa, prouti præclare submonuit Hip- pocrates loco quodam, ubi de phreniticis loquitur, ad contactum non adurentem esse. Patet hinc, quam difficillime sit de prin- cipio recte constituere, nisi ad horrores, algoresve, quum pri- mum invadant, animadvertitur. Præclare itaque hunc in fi- nem Brendelius optimus longe inter Hippocraticos scriptores commentator quem presso pede sequutus est, asseruit sancteque affirmat initia omnium febrium acutarum vulgo non facile cog- nosci, sed probe notandum omnes febres acutas habere ini- tium sedulo scrutinio explorandum ex algore quodam cum sensu frigoris cujusdam, id quod ipse Hippocrates non uno loco monuit idemque præter primam exacerbationem

non

non redire, multo minus horores sub æstu, si vero contingat redire, semper aliquid mali portendere, & malignæ suspicionem movere, inprimis si primis diebus contingant, exceptis catarrhalibus ordinariis, quum novæ febris præsertim pectoris inflammatoriæ index esse queat. Unde toties phthiseos ex catarrhis mentio fit. Præcipit hinc Hippocrates ut certo de initio morborum constituere possit, ibi locorum, ubi de pleuritide loquitur, semper sedulo attendere debere medicum ubi quis primum inriguerit. Sane & hoc premitur suis difficultatibus, neque enim ad regulam reduci queunt, sunt enim in malignis & nervosis leviusculi saltim & ægri incautiores, quin attendant. Vagi sunt horores isti, fugaces, incertique, ut nonnullis a leviori refrigeratione provinere videri possint; in ipsum interdum æstum rigor se aliquis immiscet, (non levis momenti & omine semper malo & ut brevi dicamus, omni typo carent principio. Omni jure hinc vocatur erratica. Verum si probe attendamus ad exacerbationes vespertinas ex symptomatum præsentia colligenda febris utriusque character luculentius patebit. Habent enim omnes se ad modum Hæmitritæi, ita quidem ut quotidie exacerbationes sint, sed paribus imparibusque diebus & ordine & vehementia luculenter sibi correspondentes i. e. alternis aliquando diebus graviores revertuntur: quærit hinc Hippocrates, num sint phreniticæ? citiora nunc capit incrementa, quotidie citius adfunt, antevertuntque exacerbationes, diutius protrahuntur, adeoque brevissimas reddunt remissiones. Nonnullis eodem tempore per multum temporis spatium adfunt, neque diutius protrahuntur, quibus vero id accidit, pejus habent. Solemne est cæterum hisce febribus singularis quædam pulsus tarditas, eo

certius, quo magis soporosi sunt ægri, suis tamen notandis exceptionibus. Est enim sub vigore vel celer & parvus s. exilis, nunc plenus & tardus, aliquando tardus & debilis. Vidimus in juvene soporoso illum plenum, sed ratione frequentiae paulo celeriores, in alio vix a naturali recedentem. Hinc intelligitur, quam fallax sit in his febribus ex pulsus constitutione quævis fere prognosis. Aliquando octavo ab initio die plenus est, & valens, ut nisi cautus sis, sanguinis missionem vel repetitam requiri crederes. Docent vero observationes multoties comprobatae, post talem sanguinis detractionem pulsum valde depressum exilemque deprehendi, ut vix percipi possit, imo sæpe intermittens fiat. Fractis enim jam naturæ viribus præsertim nervosæ, omnis sanguinis deperditio ægrius fertur. Patet præterea parvas hinc inde suboriri posse inflammatiunculas, quum tota tantaque spastica symptomata cum hoc utroque morbo sint conjuncta, quibus & sanguinem hinc inde congeri, fluxum illius spastice impediri, quo facto valentius arteriæ pulsant, experientia edocti in inflammationibus minima vasa majorem contractibilitatem exercere, etsi inflammatio ab illis longe remota sit, necesse est. Sæpissime enim sanguis absque ullo inflammationis reperitur signo, potius vero jam de dissolutione testatur, quod observavimus in nobili juveni, cui ob pulsum magnum, velocem, duriusculum venam secarunt, (erat enim plethoricus) cujus vero sanguis jam initiantis putredinis signa exhibebat. Itaque generatim justo tardior est, quum vicissim in aliis febribus sub exacerbationibus celerior sit. Tempore remissionis vero plusculum a naturali recedit, ita quidem ut de intermittente febre suspicio suboriri posset. Multos hoc modo decep-

deceptos fuisse legimus, imo valde in Medicina versatos. Non enim harum methodus curandi eadem est, fortiora purgantia enim non ferunt absque irreparabili sæpe damno ægrotantium. Aliquando inæqualis, formicans vel intermittens uti jam diximus & languidus est simul, ut quasi multis febriculis horroribus cutim perstringentibus distinctis ægri vexari, tenerique videantur pro varia pulsus ratione.

§. LII.

Sed præterlapsis aliquot ab initio diebus omnia luculenter ingravescunt, malum excipit malum, omnia hinc inde ruunt. Febris magis elucescit, breviores adhuc fiunt remissiones quin ipsæ brevissimæ. Quibus per initia sopor aderat perpetuus comes continuis nunc excruciantur vigiliis, nec lassata, quassataque membra recreat somnus, & vix, si quidem possent, somnum capere audent, ne in æternum labantur timentes, vel ob insignem quibus somno irritantur anxietatem, excarnificanturque perturbationibus. Illi vero, quibus jam ab initio vigiliæ erant perpetuæ, nunc soporosi fiunt & stupidi. Prior malignarum species cum stupore soporeve incipiens, decurrens cum præcordiorum perpetuo dolore, dextri præsertim hypochondrii, quod ipsi admota manu testantur, id solemne habent, quod circa vigorem adolescentibus juvenibusque salivæ fluxus contingat, haud dubie per modum metastaseos cujusdam ad hæc loca, non absque metu phtiseos per hanc ipsam metastasin versus pulmones aliquando suboriundæ. Stupor hicce ab Aetio præclare sub nomine Catochi descriptus legitur. Quod initio mitius erat delirium nunc paulo exardescit, minime vero phren-

phreniticum taciturnum potius inter labiorum motum quasi sibi ipsis aliquid obmurmurent, floccos per stragula legunt, obliviosi sunt, & quod ipsi vidimus in amico interrogati faciles interdum ad respondendum, at vox protinus faucibus hæret. Anxii magis sunt, oculos late apertos habent, vix movent, delirium delirio succedit, quæ vero manuum tremores excipiunt. Nonnullis oculi flavescent, inflammantur paululum. Dormientibus album subapparet, omine non bono nisi diarrhœa salutaris successerit, ut Hippocrates monet. Urgent symptomata ulterius catarrhalia, aliis sanguis guttatim e naribus fluit morbo sic procedente, aliis æquali rivulo continuante inter deliria, stupore vel vigiliis, inter & sudores particulares in capite cervice & dorso potissimum & extrema membra gelidiuscula, frigidaque. Varia nunc efflorescunt in cute exanthemata vel miliaria, purpurea, vel maculæ, papulæ, pustulæque scorbuticarum non absimiles, ac rhevmaticarum adinstar, quin & aliquando ipsæ petechiæ. Aegrotus procedente sic morbo fere omnibus orbatur sensibus, deficit fere omnis auditus, vix clarissimo afficitur lumine, sed hæc incerta manent, revertuntur enim paulo post acutissimus quisque, ita ut ad minimum evigilent strepitum, nam dormientium sæpe adinstar jacent, & delirantes & inter verba desipientes expergiscunt, perturbati sunt, & confusi, subito vero sui interdum iterum sunt memores. Nunc de capitis doloribus & præcordiorum quærimonias addunt manu ad locum dolentem admota, deque fugaci horrore. Torpidiores sunt, quæ ipsis offeruntur tædium habent, & ingesta mox rejiciunt. Spastico modo deglutiunt, quæ forte ratio, quare rejiciant; motus quoque intestinorum aliquomodo perverti patet ex jam allatis

allatis crebrioribus vomituritionibus & ructibus quibus sæpe lumbricos ejectos vidimus, multo ægrotantium cum levamine. At non ea tantum evomunt, verum etiam materiem luridam, valde mucosam tenacem bile nunc subviridescente varia subbiliosa remixtam, acidam, amaramque cum multa symptomatum allevatione, uti ipsi testantur. Stupor & delirium nunc profundiora paulo post comate finitur, a quo deinde sequitur somnus æternus. Lingua sæpius in morbi vigore præsertim apice arida est, fusca, fissaque vel albo flavescent, luteo in utroque latere margine. Aphthæ fauces devastant, labia & gingivæ resiccantur, nihilo secius vix unquam de siti etsi interdum de linguae calore conquerantur. Materies quædam viscosa gingivis adhæret. Lingua nunc humida iterum resiccatur haud incerto instantis delirii signo, præsertim post dictos tremores illos linguae & manuum, de quibus verissime divinus senex: Tremores mentis percussione solvunt. Facies nunc pallet, nunc iterum roseo floret rubore, quum interim extrema perstringat membra albor, & aures & nares. Inter hæc omnia nonnullis se addit pharyngis & laryngis spastica constriction, & sub deglutendo tussunt parumper, & tunc vel alias singultiunt absque ulla in faucibus notabili labe, quæ nisi succedentibus deliriis cessant, valde periculosa pronunciavit Hippocrates. Memorabile vidisse recordamur exemplum in juveni quodam, cui dum singultus aderat, perfecta mens constaret, cessante vero per intervalla singultu, delirium iterum iterumque recurabat. Lucido illo intervallo & adstantium quemque suo nomine nominabat, nec valuit dirissima nervorum in reliquis corporis partibus turba carissimam fratris amicorumque delere imaginem, nec tum de im-

minente periculo vitæ cogitabat, sed potius de mox recuperanda valetudine. Singultus vero denique ad mortem usque ægrum vehementissime vexaverat. Cum hac deglutiendi difficultate sese conjungit non raro respiratio per periodos anhelosa, suspiriosa, qua spiritus cum labrorum motu efflatur, quæ peripnevmonia symptomatice subnascituræ non levia præbet indicia. Omnes enim lethargici non solum sed & soporosi omnes, etsi illis respiratio absque stertore & anhelitu sit, impedito per pulmones sanguinis transitu & quadam peripnevmonia inflammatoriæ, vel non raro nothæ implicantur specie, cui & pulsus ille peripnevmonicorum similis est, & tussicula tribuitur. Saliva modice ex ore fluit, metastaseos jam factæ non raro speciem habens, quæ vero inter alia signa boni moris, bonum præfagium est, si quoque & modice fluit. Adfunt adhuc dolores capitis, oculorum, colli, dorsi lumborum, artuumve, quin & laterum cum simulacris pleuriticis, ad ipsa hypochondria descendentes, præsertim versus hepar, dirissimi mali quasi sedem præmonstrantes. Vagantur per superiora incerti, nec constantes sudores cum perfrigerio, de quibus Hippocrates verissime ait: qui cum perfrigeriis febre non carentibus, fugaces, superiorum partium sudores habent, moleste morbum ferentes, num phrenitici? & ab exitio propinqui? & alio loco, qui ex rigoribus parvis sudoribus, i. e. fugacis, non æqualibus perfrigescunt, malum. Horrore affecti inter multos fugitivos sudores difficulter habent, & luculentissime: horridi, caput dolentes, insudantes, maligno morbo implicantur. His simul simulacra catarrhalia adfunt, interdum menstruorum vel hæmorrhoidum fluxus, aliquando & lactamina vomitoria. Os ventriculi dolet & intestina & præcordia,
præ-

præclare hinc hippocraticum illud: Soporosi cum oris ventriculi dolore, præcordiorum lumborum & capitis in ipsis principiis dolore, num phrenitici? Aliquando imi ventris inflatio adest, & alvus constipata nimis. Hanc ventris inflationem meteorismum in acutis vocant. Vidimus talem inflationem ventris, cum alvi ficcitate magna. Aderant jam longe antea exanthemata miliaria boni cæteroquin moris, at copiosissima, absque ullo vero cum symptomatum levamine. Nova eaque copiosissima iterum propullulabant, at cum rigore conjuncta, peripnevmoniae veræ non obscurum indicium præbente: Ita quoque evenit, paulo enim post æger naturæ debitum solvit. Interdum sublurida, subbiliosa, spumosa mucosaeque dejiciuntur. Cutis plerumque sicca, aspera est, hæcque cutis ficcatis asperitasque quodammodo respondet cum linguae ficcitate. Sæpius observavimus quod dum lingua humidior fieri incipiebat, & paulo munda, cutis quoque humectaretur. — Nonnullis perpetua sunt deliria neque tamen furiosa sed maxime taciturna. Vox difficilior redditur, & sæpius faucibus hæret. In utraque febre calor mitis est, neque ad contactum urens, dum extrema frigescunt, caput madet, collum dorsumque interdum profusius. Vidimus nonnullos non longo abhinc tempore qui sudoribus quasi diffluebant, quum extrema interim frigerent. Nunc præcipue, quum perfrigerint stranguria subsequitur accedente levi tenesmi specie. Valde hinc suspectas pronunciavit Hippocrates alvi illas dejectiones cum stimulo tenesmi præter causam manifestam obortas & cum impetu quasi elisas, præsertim quo magis decolores sint, & spumosæ, limpidæ, aquosæ. Subsequitur enim quædam imbecillitas & anhelosa respiratio, aliquando

do in verum animi deliquium transit. Urina in ipso morbi vigore sæpius limpida est, splenica f. spastica uti vocant, nunc cerevisiæ instar lurida est haud raro, aliquando subnigra & notante a) Huxhamo livescens vel cum vel sine ullo innatante sedimento, subinde paulo crassior, inspersa quasi farina, inter sudores illos subgelidos & particulares cum pulsu exili. Urgent nunc gravissima nervosa symptomata, pressoque semper pede sibi invicem succedunt, vel simul adsunt, subsiliunt tendines, tremunt manus, tremit lingua, extremaque membra; multo inquietiores fiunt, summa premit anxietas, hinc perpetuum lecti mutandi studium (aliquando jam ab initio adest pessimæ notæ) contrectant stragula, muscas captant: accedunt convulsiones nunc universales nunc particulares. Vidimus ipsum hoc tempore maxillæ inferioris rigorem raro quidem exemplo, quem præcedunt convulsiones universales, quæ tandem in illo deficiunt rigore. Livent ungues digitique, adest facies cadaverosa, alvi fordes, urina & lacrumæ sponte profluunt, universalis resolutionis & dissolutionis triste præsagium. Verum tandem supervenit agrypnocoma, projiciuntur hinc inde per stragula membra non tamen valde rigescunt, & inter deliria, vel carum mors exoptatissima peripnevmonico modo, prouti ipsi animadvertimus scenam claudit, atque ita in æternum labuntur somnum.

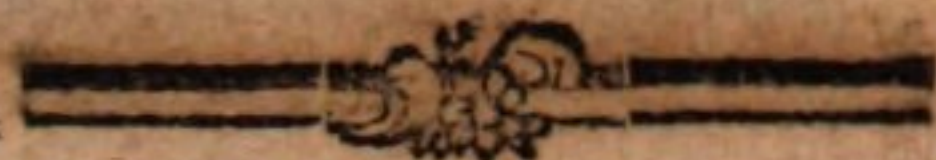
§. LIII.

Quæ de exanthematibus adhuc dicenda sunt, paucis exponamus. Quæ omnibus longe frequentiores adsunt, pustularum, macu-

a) Huxham opusc. physico-medicis Tom. I. p. 164.

macularum, miliarium, purpuræ, vibicum nomine veniunt, quin & ipsæ petechiæ aliquando in conspectum veniunt, ipsaque ecchymomata vera, quæ in duobus ægrotantibus observare nobis licuit. Petechiæ vero minime naturæ nifus vocari merentur, quum citra ejus mentem eveniant, neque his in suas vindicias utatur. Sunt enim mere extravasationes tunc ichoris subcruenti, tunc humoris cujuscunque corrupti, gangrænæ haud abfimiles. Purpura seu petechiæ (sic enim solent & petechiæ vocari uti v. Swieten perhibet) quales in Galliæ nonnullis locis observabantur pessimæ notæ sunt, ita, ut perfecta morte destruant partem, in quam decumbunt. An vero dantur, quæ leves saltem inflammatiunculæ in vasis cutaneis salutare possunt, cito resolvendæ? nonne potius initiantis putredinis indices. Ubi autem flavæ, lividæ, cinereæ, fuscae vel purpureæ vel nigræ sunt, tunc ruptis vasculis & erosis humores sub cute suffusi his dictis variis coloribus transparent, ut quasi pro ecchymomate haberi possint. Disparent nonnunquam colorem prius in dilutiorem læteque rubicundum mutatæ. An critice per modum imperfectæ criseos ad cutem deponantur multum dubitamus quamquam & a nonnullis pro criticis habeantur v. g. a) Ill. Van Swieten expressis verbis habet: Solemnis est in his febribus critica hæcce materiæ morbosæ versus cutem depositio, quæ si debito morbi tempore quarto nempe in primis, septimo vel ut remissior dum erat morbi impetus decimo quarto die fieret, & in primis si exanthemata non admodum numerosa & rubri coloris essent, felix erat eventus, pulsu antea debili insurgente dum pro-

a) In Commentar. ad magn. Boerhaav. Aphorism. Tom. II. p. 403.

prodirent exanthemata, & reliquis symptomatibus, vigiliis, delirio; siti intollerabili, aurium tinnitu &c, vel saltim plurimum imminutis. Idem! & sentit Collinus, qui ex ipso Hafencœhrlio audivit. Occurrunt & varia pustularum, macularumque genera, quales & in scorbuticis observarunt non pauci auctores. Efferunt se vesiculis per cutem sparsis ichore plenis diversæ magnitudine. Hæc omnia vel in vitæ finem incidunt, vel aliquando sub incremento adesse solent. Sunt & qui intra ipsa gliscentis mali initia prodeunt, quales sunt ut lentigo &c inter sudores intempestivos, malo semper omine, cum jam de magna satis humorum dissolutione signum præbeant, quam & probant sanguinis tunc e naribus fluxus varii vel & hæmorrhagiæ cruentæ illæ per alvum, uti sæpius vidisse adhuc recordamur, quam maxime putridæ.

§. LIV.

Restat nunc, ut utriusque morbi eventum paucis contem-plemur. Solemne est his febribus imperfectis ut plurimum crisis solvi, neque enim sudores in his criticos vocare licet, cum plerumque absque urina convenienter cocta appareant, quibus vero semper subest aliquid commercii. Neque enim morbum plenarie solvunt, sed levant modo, nisi inter bona signa appareant. Abeunt itaque, ut plurimum in aliam acutam iterum & sæpe succedentium sibi mutuo acutarum aliarum quidem ex aliis & quasi quoddam fyрма febrium constituunt, quarum quamlibet excipit horror vel algor, quo novæ febris index habetur. Neque credas esse semper eandem, quæ ad mensem excurrit febrem, qua ratione lentas vocarunt, & nervosam ob symptomatum ner-

nervosorum vehementiam tum & per totum morbi decursum eorum præsentiam. Nonnunquam transeunt in intermittentes (quoque nervosæ vel malignæ ex intermittentibus mentio fit,) varias secundum varias anni constitutiones, adque varias sese componunt causas. Sæpius autem in lentas varias desinunt, phthiseos varias species per diuturna naturæ molimina ad suppurationem. Sequuntur & varii abscessus & metastases materiales & nervosæ, non quidem presso pede, sed longo sæpe intervallo, ita, ut ad febrem minime pertinere videatur, quorsum ulcera varia, fluxiones alvinas, cutaneos varios affectus, excretiones per genitalia ex hæmorrhoidalium tribu, ipsas varias ad ipsa ossa depositiones, inprimis ad os sacrum, quæ sæpissime, ubi serius apparet metastatice ibi locorum deponitur, neque semper pro noxa a decubitu habenda tali modo & morbi materiem exhauriendo prodest. Apparent quoque parotides, quæ morbum inter alia signa plenarie solvunt. Materialibus quoque annumeramus varias viscerum obstructiones, lienis, hepatis, aliasve difficiles valetudines hisce clandestinis subortas natalibus, varias illas surditates, cœcitates &c. de quibus verissime Hippocrates sanguinis vel alvi bilioso fluxu fanari pronunciavit. Ad nervosas referimus varia alia oculorum vitia, memoriæ & facultatis animæ ministræ, paralyfes, spasmos & arthritides varias, quæ non podagrico modo fiunt. Huc & recenferi merentur distorsiones & lentæ gibbositates variæ, quas uno nomine abscessus per medullam spinalem, perque nervos vocavit Hippocrates. Ut brevi dicamus, omnes diutule postea infirma quadam valetudine laborant ex hypochondriacis atriis repetenda, habeantque semper, ut caveant ab omni leviori in diæta errore, vel circa sex res non naturales, tempore

præsertim epidemicæ constitutionis, ne celerrime vita periclitentur. Est enim his cachectica plerumque constitutio & vagis & fixis cruciantur doloribus. Quibus ante febris utriusque ingressum erant varia chronica cutis mala, illi his iterum provenientibus levantur. Nonnullis solitæ variæ sanguinis fluxiones suppressæ, nunc a natura iterum revocatæ morbum levant & vel solvunt. Nonnunquam diarrhœa salutaris superveniens morbum plenarie solvit, quod ipsi vidimus in homine juvene, cujus mors proximæ adesset, lingua per octo dierum spatio destituta, spasmis vehementissimis se excruciato, qui tandem diarrhœa nocte superveniente liberatus fuit. Sæpissime & vermes latent, quæ symptomata exasperant.

§. LV.

Cadavera uti sectiones demonstrant, exhibent hepatis, felle visiculæ varias inflammationes, quin & ipsas gangrænæ ac sphaceli notas, glandulas mesaraicas vel totas obstructas, induratas, vel putrilagine exesas. Conspiciuntur intestina per varios tractus maculis lividis, gangrænosus distincta, neque ullam cerebri vel cerebelli labem. Sanguis vero vix qualitate præsertim ab initio peccat, vel in ipso morbi nonnunquam vigore sanissimo plerumque simillimus esse solet. Habet potius aliquando crustæ pleuriticæ signa, serius vero missus dissolutus, resolutusque & fœtus deprehenditur & caustici adinstar sæpe odorem spargit, subsidet interdum cruor vel seroso innatat latice nullum nunc in coagulum abeunte.

§. LVI.

§. LVI.

Perlustravimus nunc per potiora capita utriusque febris decursum, quibus facilis erit conclusio magnam vel proximam illas intercedere similitudinem atque cognationem. Videamus adhuc qualis earundem esse debeat methodus medendi, an conveniat nec ne?

§. LVII.

Quæ igitur harum febrium medelam attinent, generatim ad æstimationem causæ & sedis materiæ morbosæ ejusque eliminationem atque indolem est instituenda, quæ si congruo tempore in usum adhibetur semper bonum felicemque præstabit effectum. Evacuationes enim emeticæ statim ab initio propinatae, tunc scilicet, ubi omnia mitia adhuc sunt & parva, seu stadio illo miti, omnibus palmam præripiunt, iis enim sæpissime monstrum illud dirissimum atque insidiarum plenum in primis quasi incunabulis suffocari atque profligari potest, ut pristina redeat valetudo. Materia enim in primis viis vario modo corrupta vel quantitate peccante, tenaci, glutinosa exterminata, causa omnis & effectus incipientis morbi aufereuntur. Optima sunt vomitoria remedia, quum ad multos eodem tempore inserviant usus. Alia enim nauseam modo procreant stimulando, alia mucum resolvunt egregie, alvum laxant, sordes in primis viis evacuant, perspirationem interceptam in integrum restitunt, sed & præcipue totum corpus concutiendo & excitando varias viscerum obstructions, glandularum in primis mesaraicarum deobstruunt, sanguinis per hepar potissimum circulum promovent, vim ner-

vofam feu vitæ languentem, torpentemve animant, refuscitanturque, & eliminata faburra in primis viis hærente in priftinum reftituunt vigorem. Præ omnibus vero longe eminet tartarus emeticus, cui in corrigenda bile magnæ partes funt. Peccant ergo omnes, qui folis cardiacis, & corroborantibus ftatim vires erigere ftudent, hærente in ventriculo & duodeno adhuc materia morbofa, ubi emetica optima effent cardiaca. Sunt vero non pauci, qui omnem vomitoriorum ufum in acutis vetant, nifi magna adfit colluviei turgefcentia, quamquam naufea, vomituritiones, præcordiorum anxietates & oppreffiones de materiæ turgefcentia fat fatis teftantur, quæ omnia omnibus fere morbis fynedrevonta effe fymptomata æftimantur, provocantque ad aphorifmum Sect. I. 22. Hippocratis: Concocta medicamento purgare ac movere oportere, non cruda, neque in eunte morbo, nifi materia turgeat, ut plurimum vero non turgere. Patet vero Hippocratem ea modo non movenda effe affirmaffe, quæ morbo propria funt fudores fcilicet; minime vero ventriculi & inteftinorum impuritates. In eandem nobiscum confpirat magn. Sydenhamus fententiam a) dicens: artem, quantumcunque naturæ imitationem præ fe ferat, id faltim fibi privilegii arrogare haud poffe, ut febribus per fudores certò erigendis par fit. Primo enim nescire, quo pacto materia peccans ad expulfionem fubeundam rite præparanda fit, nec fi hoc fciat certa ulla habere indicia, quibus de hujusmodi debita præparatione poffit moneri; unde pergit & tempus ciendo fudori opportuniffimum ignorare neceffe effe. Concludit faluberrimum
illud

a) 369.

illud Hippocratis monitum cocta non cruda esse medicanda, non tam catharsin & emesin quam potius diaphoresin ex arte sollicitandam spectare esse. Si enim Hippocrates hoc non voluisset, sibi ipsi maxime contradixisset aphorismo 29. Sect. II. Ineuntibus scilicet morbis si quid movendum videatur, move, nam iis vigentibus quiescere fatius est, neque hoc loco semper vigentibus morbis vomitoria danda esse præcipit, sed tantum melius esse in principiis. Nec solummodo in statu turgescentiæ propinanda sunt vomitoria, quum plus nocuisse omissionem quam eorum exhibitionem testentur auctores inprimis Sydenhamus, sed quoque ubi plane nulla ejus adsint signa præbere possunt. Quodsi enim saburra illa non expellitur in putrilaginem abit, camino ignem subministrat & medico crucem figet toto durante febris tempore & ægrum in haud leve adducit vitæ periculum. Oritur enim omissis vomitoriis diarrhœa longa protracta ab accumulatione materiæ morbosæ usque adeo corrodentis, ut non possit non humores ibi nidulantes in putrilaginem convertere, qua omnia exasperantur & febris tota furiarum acie furit. In ipso itaque plane febris initio vomitoria propinanda esse omnia suadent, nisi magnæ inflammationes & aliæ circumstantiæ uti herniæ dehortantur, neque vero scrupulose nimis prohiberimus, dummodo brachierium bene & ferme adplicatum sit, quo sæpius abs ullo damno optimum præstitisse effectum observavimus. Verum non unicum saltim sufficit vomitorium, sed sæpius repetendum omnibus bene penitatis usque dum spontanea lassitudo, simulatæ debilitates & bilis indicia & pituitæ & præcordiorum depressio & spastica illa ex consensu imi ventris horrenda symptomata vel remittant,

vel

vel plenarie sublata sint, bilem vero & mucum sat satis exterminata esse index esse potest lingua nunc purior humidior, deliria vel deleta vel saltem imminuta, & alvi excretionem nondum biliosæ, mucosæ & spumosæ, sed saniorum similiores, quibus dignoscendis & rite æstimandis magnam impendit Brendelius noster operam. Serius adhuc propinari possunt, ut si quæ subnata sit colluvies deducatur, monente magno Sydenhamo: a) Quodsi nobis, quæ sæpe fit, sero accersitis non licuerit emeticum propinando, ægrorum saluti sub febris initium consulere, certe tamen convenire æstimaverim, ut quovis morbi tempore id fiat, modo vires eo usque morbus non attriverit, ut emetici vim ferre haud amplius nequeant. Equidem ego die febris duodecimo vomitum imperare non dubitavi, etiam cum æger vomiturire desiisset, neque sine fructu. b) Eo namque diarrhœam fistuli, quæ sanguinem in peragenda despumatione impedivit, quin & serius idem facere minime dubitarem, nisi virium attritarum ratio prohiberet. Nolumus vero cum Sydenhamo hanc diarrhœam vano metu sudores cohibitorum medicamentis adstringentibus minime sufflamminare ac sistere, modo moderata sit, utitur enim natura tali metastasi ad primas vias facta in suas vindicias uti in antecedentibus jam annotavimus. Quoque & sub finem nonnunquam eorum necessitas urget, non vero evacuando sed potius stimulando. Sin vero vomitoria hæc colluviem ultro non eliminant, & vel ob visceris cujusdam imi ventris labem vel ob vires nimis fractas vel

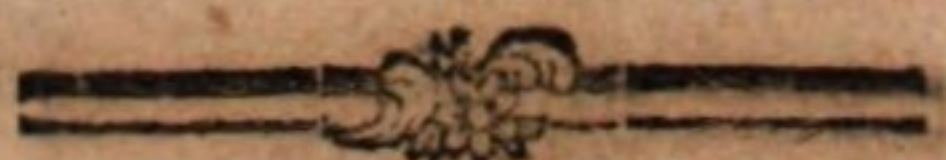
a) p. 33.

b) In diarrhœa longa vomitus ultro obortus, diarrhœam sistit. Aphor. 15. Sect. VI.

vel inflammationes metuendas fortiora præberi non possint, alvum blande ducentia, tunc & refrigerantia & putredini adversantia commode in usum vocantur. Præcipua vero laus est rhabarbarinorum cum sale medio, tartaro tartarifato, & vel cremore tartari nuptorum, propter eorundem tunc vim laxantem, tunc antisepticam; bene quoque conjunguntur cum sale ammoniaco & oxymelle, præsertim ubi muco tenaci & glutinosa obvoluta est colluvies biliosa putrescens. Faciunt huc quoque manna, tamarindorum pulpa & alia acidula, quibus præsertim rhabarbarinis quotidianis quacunque forma præbiis insistendum est docente Brendelio, quo enim præstantius sui generis nullum est medicamentum. In diarrhœa vero nimia, debilitante ut plurimum si primæ viæ non bene purgatæ sunt, & abdominis tensio adest & nausea, pulverem ipecacuanhæ cum rheo magno cum fructu propinabis. Id universim studeamus, ut alvus semper aperta sit, quam ob causam clysmata laxantia ex manna, pulpa tamarindorum cum cochlearibus duobus solutionis tartari emetici in auxilium vocantur; sæpius animadvertimus illum per clyisma injectum majorem effectum præstare, quam per os assumptum, neque nonnullis ullum excitare vomitum. Initio vero morbi enemata, (modo unice adhibentur), vix admittantur, quum omnis hæreat adhuc morbi fomes in ventriculo & duodeno.

§. LIX.

Diximus febrem languidam esse utramque, ob virium motricium nimiam prostrationem; facile hinc patet caute si quæ unquam inflammationis signa adsunt, instituendas esse sanguinis

missiones a) præsertim cum vera plethora in his, nunquam locum habeat, nisi peculiari epidemica constitutione vel ex contagio orta sit. Mittendi vero necessitas tum ex pulsus frequentia & magnitudine, tum & respiratione difficili de impedito vel molesto sanguinis per pulmones transitu indicio petitur; sæpe enim his vera se addit peripnevmonia & cerebri symptomatico modo inflammationes, & viscerum aliorum, sed suis signis probe dignoscenda est illa respirationis difficultas ab illa, quæ præcordiis tensis ac distentis maxime provenit & magnam materiæ morbosæ ibi turgescientiam significat. Intercurrunt quoque sæpius morbi inflammatoriorum genium simulantes, qui revera si rem attentius contemplaris, valde maligni sunt; in his si sanguinis missiones instituas perniciosum sæpius, & ægrotantium res valde conclamata est. Pulsus enim statim ab emissionem exilis fit, debilis, valde depressus quin intermittens plane evadit, & vix percipi potest. De hoc rerum statu intelligendus videtur b) Arætæus qui in capite ad syncopen quæ a plenitudine ex ardente febre fiat, & ubi inflammatio aliqua insignis in præcordiis aut jecinore appareat non differendam esse venæsectionem suadet, paulo vero post monet multo minus sanguinis quam in aliis morbis emittendum esse, quia vel minimus hic commissus error ad magnum vitæ discrimen, quid quod ad ipsum

a) Huxham in operib. Physic. med. Tom. I. p. 171. affirmat: Si quæ unquam in febribus hujusmodi mittendus est sanguis, id quidem ineunte solum morbo & parca utique manu agendum est, imo sæpe vel in ipso morbi statu, ubi aut delirium, aut coma, graviter urgent, necessarium est prorsus.

b) In curatione morbor. acutor. libr. II. c. III.

ipsum interitum duceret. Si itaque nulla universalis inflammationis signa adsunt omnimode angue & cane pejus vitandæ sunt sanguinis detractiones. Sin vero inflammationum localium necessitas urget, ex ipsa parte affecta detrahendus est. Præcipua hic cucurbitarum & hirudinum laus est, quo remedio præstantius nullum. Priores præsertim sanguinem a parte affecta derivando inserviunt, posteriores vero massam humorum revera diminuendo. Certe credas spasticis istis constrictionibus humoribus hinc inde in vasis accumulatis exitum præcludi, hinc inflammationes oriri, quæ vero commode dictis remediis resolvi atque in circulationem iterum redigi possunt. Magnas itaque sanguinem mittendi cautiones hæ febres desiderant, quum sæpissime nihil prorsus ex pulsus varia constitutione concludere nobis liceat, ob spasticas illas vasorum constrictiones; nunc enim ratione frequentia & magnitudinis revera sanguinis missionem requiri videntur, at paulo post vires magis prosteruntur, neque percipi potest, qui vero si inflammationem significaret, plenus fieri deberet. Neque semper in his inflammationis metus esse debet, ob modo dictas causas, quum & perraro misso sanguine nonnihil in eo deprehendi soleat vitii inprimis in initio morbi, sed & sæpius sub stadio secundo sano simillimus sit, vel crustæ pleuriticae signum exhibeat, quæ vero non semper de inflammatione testatur, ideoque nec sanguinis missionem necessario requirit, quum adesse & abesse possit invicem.

§. LIX.

Præter dicta alvum ducentia remedia, quorum per totum fere morbum necessitas urget, aliæ adhuc notandæ occurrunt

indicaciones. Dirigenda nimirum febris est, ne corpus exæstuan-
do vires magis prosteruat, humorum corruptio corrigenda,
symptomatum atrocitas & vehementia mitiganda & denique ma-
xima tamen cautione corroborantibus vires reparandæ restau-
randæque sunt facultatis animalis, quæ jam fatiscit, quamvis &
vitalis & naturalis eo tempore maxime sæpe vigeant, ne suis forte
peragendis impediatur functionibus vel adversis plane remediis a
pepasmò cui incumbit natura avocetur & ab inclinatione sua
avertatur, præcipue ad cutis peripheriam materiæ morbosæ de-
positionis molimine. At in hoc maxima artis difficultas ponitur,
estque illa charybdis, qua sæpissime laboramus. Plurimi enim
festinanter nimis ad usum cardiacorum confugiunt, quibus exa-
gitata tandem natura succumbit. Cautè ergo propinanda sunt
hujuscemodi remedia, neque uti jam diximus absque naturæ ad-
monitione. De hoc rerum statu intelligendum est forte hippo-
craticum illud: Vigentibus morbis satius est quiescere, i. e.
melius nihil prorsus agere, quam ineptis remediis naturam irri-
tare atque turbare.

§. LX.

Quæ itaque febrim arcent & infringunt, refrigerantium,
quæ simul alvum laxant, nomine veniunt, uti mannata, tama-
rindinata, cremor tartari, acida vegetabilia & mineralia; nisi
contraindicantur. Pertinent huc quoque antispasmodica, ner-
vorum enim turbis maxime exagitantur humores & calorem
adaugent, quibus vero sedatis febris luculentiores exhibet re-
missiones. Nocent vero nitrosa, (quamquam alias egregia sint
refrigerantia in morbis, qui a nimio impetu fiunt, uti inflam-
mato-

matoriis) & diluentia, inprimis si jam notabilis adest humorum dissolutio.

§. LXI.

Ad humorum corruptionem corrigendam, ejusque ulteriorem progressum inhibendum, aliaque incommoda levanda, inprimis referri meretur cortex peruvianus, qui rarissime sub initio morbi adhiberi debet, nisi primæ viæ expurgatæ sint, pulsusque moderatus, æqualis & lingua purior fiant, & febris luculentius remittat, alias enim hærentibus in primis viis impuritatibus magis adhuc opprimerentur præcordia, variæ subnascerentur viscerum obstructions & inflammationes, & infirma valetudo. Intumescunt enim pedes & præcipue abdomen, cui non nisi rhabarbarinis obviam itur præbiis. Aequè rarus est ejus sub declinatione usus, dum adhuc impuritatum signa adsunt. Optime hinc illo utimur si cum pauxillo rhei & crem. tartari commiscetur; semper enim si quæ per febris decursum nova subnascitur saburra blande alvum subducit. Optime in pulvere propinatur, sin vero ægris incommoda parit, in decocto cum pulvere præscribatur, cui deinde, si humorum dissolutio magis adhuc urget spiritus vitrioli admisceri debet. Præstantissimum sane præbet remedium in illa ventris inflatione s. meteorismo a putredine nata cum aëre fixo nuptus. a) Eundem effectum præstat

I 3 ubi

-
- a) Solvitur drachma β salis tartari in unciiis tribus decocti cort. Peruv, & sensim sensimque tres unciae ejusdem decocti affunduntur, quibus spiritus vitrioli admiscetur, quantum ad salis tartari saturationem requiritur, Hulme; statim vero sumendum, ne aër avolet, quia tunc sal medium remanet alvum laxans.

ubi sub forma clysmatis in intestina injicitur. Neque minorem usum habet in arcendis symptomaticis sudoribus. Vanus vero metus est diarrhœæ sudores cohibituræ, quum potius obstructiones pariat, & illam memorabilem ventris inflationem. Recto itaque ut brevi contrahamus omnia rhabarbarinorum, vomitorio- rumque & corticis usu facile cum sanitate in gratiam redeunt ægri.

§. LXII.

Verfatur quoque adhuc quidam curationis cardo in remediis vim vitæ nimis torpentem ac languentem excitantibus, stimulantibus & sudoriferis. Non exigui momenti sunt ulcerum artificialium b) usus, non modo ob stimulum excitandum, deliria minuenda, sanguinem a capite avocandum, sed & inflammationes discutiendas. Nolumus vero cum Anglis emplastra talia capiti imponere stimulandi vel discutiendi scopo, quum potius humores alliciant quam derivent. Omnis vero eorum effectus salivolatili alcalino debetur, quod putredini, quæ in defectu vis vitæ & stimuli naturalis consistit, quam maxime adversatur. Neque vero nimis tarde adplicentur, quia tunc putredinem potius promovent, nisi efficacissimis internis remediis antisepticis illæ obviam itur. Sæpius vidimus in summa debilitate & virium prostratione, sopore, stupore & deliriis vehementioribus optimum eorum effectum. Idem auxilium a sinapismis petendum est, & sæpius majori gradu stimulant vesicantibus, atque uti observavimus notabili cum evacuatione, & suppuratione. Interveniunt quoque, ubi natura materiæ morbosæ vel molitur eliminationem, vel ubi retrogressa exanthemata revocanda sunt.

LXIII.

b) Waldschmid de usu vesicantium.

§. LXIII.

Multum quoque in hunc morbum possunt camphorata, & saluberrimum sæpius conferunt effectum. Stimulat enim vi sua calefacienti camphora, vim vitalem torpidam restaurat, perspirationem promovet; si itaque in his febribus iusto tempore exhibitur, plerumque humores peccantes, quos natura proprio Marte ad cutim deposuisset, propellit, somnum procreat, & quod notatu dignissimum est, egregie putredini resistit & motus spasticos mirum in modum sopit. Id vero maxime miramur, saluberrimos illos effectus vel minima quantitate producere. Probabile itaque est, eam non quantitate sed qualitate præsertim in nervos actione primarum viarum & per consensum in reliquum corpus illos præstare, neque id modo stimulando & excitando, sed humores corruptos corrigendo, purificandoque efficit, & ulteriori resistit putredini, quare & in chirurgia externi maximo cum fructu adhibetur. Præscribitur vel cum saccharo trito, vel mucilagine, commiscetur quoque cum acido vel vegetabili vel minerali, uti succo citri, limonum aut spiritu vitrioli. Commode in emulsionibus adhibetur, & cum pulvere serpentariæ commixta optimum sæpe præstat effectum ubi exanthemata retrogressa sunt, & pulsus debilis, exilis, oppressus conspicitur simul. Sunt qui camphoræ virtutem ab ipso opio augeri perhibent, vel cum moscho.

§. LXIV.

Perniciosum est in his febribus sudores ciendi studium, quum longe rarissime crisi perfecta per sudores & urinas solvan-
tur,

tur, sed sæpissime per crifes quam maxime imperfectas, uti diximus. Neque in omni alio morbo præeunte Magn. Sydenhamo eliciantur, nisi illos natura indigitat. Hinc diligenter observandum, utrum hanc vel aliam viam affectet natura: a) Quæ enim ducenda sunt eo ducenda, quo maxime natura viam affectat, per loca lege naturæ commoda. Minime enim esset consilii, sudores ciere, dum natura diarrhoeam molitur. Cavendum quoque est, ne a natura ipsa productis nimium tribuatur, & diaphoreticis promoveantur, quum nesciat ars, quo sistendum sit. Sæpe enim neglectis ab initio evacuantibus sponte profluunt, i. e. symptomatice modo sunt, quorum tunc ciendi studium lethalem edit effectum; moriuntur enim inter sudores profusissimos. Ubi itaque sudor absque ægrotantis levamine profluit nec moderatus est, angue & cane pejus vitandus est, & sæpius a vomitorio nauseoso optimum sperare debemus effectum. Eadem limitatione opium in auxilium vocandum est, vel majori adhuc, quum maximam, debilitata jam & prostrata animali facultate, inferat vel lethalem prorsus virium prostrationem. Possunt quidem admitti opiata remedia, ubi ob vehementissimos nervorum insultus & turbas immaniter vexantes, cutis poros variis constrictionibus præcludentes natura minime valet ut noxia & peregrina ex humorum massa expellat in suas vindicias. Laudant præcipue inter varias istas pharmaceuticas præparaciones tincturam thebaicam Angli, & sub forma enim fluida exhibitum magis quam sub solida convenire & celerius operari perhibent.

§. LXV.

a) Aphor. XXI. Sect. I

§. LXV.

Maximam quoque laudem meretur vini generosi usus, quod non solum vires excitat & roborat, sed & egregie putredini resistit. Eminent vero inter omnia vinum rhenanum ob gratam aciditatem & red port Anglorum, quæ inprimis ad cutim & renes agunt. Cautè vero dandum est & aqua dilutum. Ipsi egregium vini usum observavimus, præsertim, ubi lentæ humorum aderant putredinis signa, & pulsus debilis, depressus erat. Laudant præcipue in profuso sudore & diarrhoea colliquativa ob vim adstringentem; omnes vero rubrum albo anteponunt; putant enim album nisi vetustum generosum & purum sit, tormina & alia incommoda excitare, quod vero minime observavimus. Commode quoque cum cortice peruv. adhibetur. Præbet illum a) Huxhamus parca dosi cum croco & radice serpentariæ virginianæ interponendo interdum rhabarbari dosin, ut putrida ex primis viis educatur colluvies, quibus simul remissio & intermissio, quæ frequenter in harum decremento incidunt, distinctæ magis & manifestæ efficiuntur, atque corpus ad corticis usum præparandi commodam exhibet opportunitatem. Exhibuit quoque in genere provide corticem circa hoc tempus cum potionibus salinis, sale absynthi & succo limonum paratis. Egregie & Frid. Hoffmannus de vini præstantia in his febribus sequentia habet: Equidem in febribus malignis vino nil datur excellentius. Malignitas dignoscitur ex motuum & virium defectu nec non valde depressa sanguinis spiritualescentia ex tardo circulo
ejus-

a) Huxham, op. phys. med. Tom. II. p. 88. 89.

eiusdem, quæ cuncta dispositionem quandam cruoris ad putredinem designant, igitur in illis morbis restaurare vires, spiritus erigere, circulum sanguinis liberum reddere, transpirationem promovere expedit, & in eo versatur omnis alexipharmacorum virtus, quod autem vinum omnia hæc præstet, nolumus auctoritatibus quibus practicum libri sunt pleni, confirmare, sed confugimus ad solam experientiam qua nobis constat, plures ex malignis evasisse folius vini moderato usu. a) Eadem fere est Cl. Gilchristii sententia b).

§. LXVI.

Conducunt quoque & fomentationes cum aceto, absynthio, chamomillis & cortice peruviano, quæ omnia sua antiseptica virtute putredini resistere dicuntur, perspirationem promovere, calorem mitigare, & deliria levare præcipue convulsivos motus, quæ & per novissima pericula confirmantur. Publici juris non longo abhinc tempore fecit opusculum Bilguer berolinensis in hunc finem conscriptum. Constat celerius ad massam sanguinis pervenire, ibi omni sua virtute statim putredinem arcere, neque partem essentialem in primis viis amittere de quibus præclara apud Alexandrum exempla c) prostant.

§. LXVII.

Et hæc generatim valent de curatione utriusque febris, neque ad specialia transire temporis angustia permittit. Id tamen
ex

a) Differt. phys. med. IX.

b) In den edimburgischen Versuchen Tom. V.

c) Medicinische Versuche.

ex his facile conspicitur, tantam & in curatione intercedere similitudinem, ut vix ac ne vix quidem ab invicem differant. Minime vero conamur pro iisdem habere, ne alius plane habeant, ac nos ipsi habemus. Attamen non nobis sed rationi, aut quæ ratio esse videtur, militamus, Addamus coronidis loco verba nonnulla d) Brendelii, quæ nostram confirmant sententiam: Difficile quidem est rationes dare, quomodo affectis memoratis visceribus chylopojeticis adeo insidiosæ febres oboriantur. Nervis hic a pari vago & intercostali valde ibi locorum copiosis aliquid contingere non negamus, nec contra illos, qui febres malignas ideo nervosas appellabant. Certum tamen est initia nihilominus semper a bile corrupta non uno modo fieri, & has corruptelas per totum morbum pergere. An inde irritationes variæ, aliaque hujus generis contingant, non negabimus. Interim docet experientia malignis pessimæ notæ per depromptas ex his indicationes semper obviam iri, protinus ægros vel uno a vomitorio multo melius habere, ut repetendis ex ipsis nervorum originibus causis minime opus videatur.

T H E S E S.

I.

Distinctum quoddam genus morbi atque ab aliis febrium generibus diversum constituunt malignæ febres.

II.

Malignæ omnes putridæ indolis sunt, neque vero quælibet putrida maligna est.

K 2

III.

d) In operib. manuscript. Tom. I.

III.

Ex varia viscerum imi ventris depravatione cum prostratione vitæ principii juncta oriuntur.

IV.

Minime valet febris ex calore & pulsus frequentia ac velocitate deprompta notio.

V.

Non datur febris mere inflammatoria, quæ maligna vocari posset.

VI.

Neque datur mere putrida sanguinea, nisi forte primis initiis ex contagio nata sit, quia quæ est putrefacto sanguine jam dici potest biliosa.

VII.

An malignæ semper cum debilitate virium animalium conjunctæ apparent? nonne & earum præternaturaliter aucta facultas in causa esse potest?

VIII.

Dua stadia exhibent malignæ probe notanda; alterum mite, alterum atrox.

IX.

Commode ratione curationis in tria stadia dividi possunt. Stadium nimirum turgescentiæ, vel & mite — alterum exanthematum & denique stadium vel reconvalescentiæ, vel in alium morbum transitus per varias metastases, aut per recidivam.

Multa subrepere vitia, quæ vel sensum deturpant, vel et contra leges linguæ peccant, quorum posteriora ut indicarimus, quam maxime necessarium putavimus. Potuissent quidem præcaveri, si tum excursiones ad amicos, tum et adversa valetudo a correctione nos non abduxissent. Scimus et in manuscripto multis locis indistinctas fuisse formatas litteras ita ut aliter fieri non posset, quin typotheta erraret. Alia, B. L. rogamus, ut ea, qua par est, emendet indulgentia.

Pag.	lin.	lege.
3.	— 11	— morbum rel.
12.	— 10	— fero
15.	— 21	— sollicitat.
19.	— 21	— nullum.
22.	— 14	— lentæ.
28.	— 8	— qui.
29.	— 3	— aquarum.
29.	— 4	— exficcat
31.	— 25	— debitasque
33.	— 6	— abundet.
33.	— 11	— hæcque.
34.	— 14	— temperie
35.	— 18	— corpore.
36.	— 6	— flavescunt.
37.	— 7	— fæcum.
37.	— 23	— tendinum.
38.	— 9	— colliquante.

Pag.	lin.	lege.
42.	— 7	— prognatus.
45.	— 21	— hæ larvæ.
46.	— 11	— aliquot.
47.	— 3	— convulsiones.
47.	— 17	— tremores.
49.	— 13	— provenire.
49.	— 17	— colligendas.
50.	— 15	— tot.
54.	— 18	— superiora.
55.	— 13	— ficitas.
58.	— 2	— intolerabilis.
58.	— 7	— diversæ magnitudinis.
58.	— 8	— quæ
60.	— 11	— Vermes qui.
60.	— 19	— labes rel.
60.	— 23	— foetens.
71.	— 5	— exhibetur.

Nebel, Daniel Wilhelm,

Diss. inaug. med. de cognatione febrium nervosarum cum sic dictis malignis

Frankenthal 1785

4 Diss. 3815,10

urn:nbn:de:bvb:12-bsb10974871-1

VD18 15120813-001